

ΠΡΟ
ΣΦΥ
ΓΟ
ΣΗ
ΜΟ

ΠΡΟΣΦΥΓΟΣΗΜΟ

Ένα Γραμματόσημο για τους Πρόσφυγες της Κύπρου

Η ιστορία ενός συμβόλου

A Stamp for the Refugees of Cyprus

The story of a symbol

Έκδοση Υπηρεσίας Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων Βουλής των Αντιπροσώπων και της Μαρίας Παφίτη, Ιστορικού Τέχνης

Ο παρών κατάλογος συνοδεύει την έκθεση «Προσφυγόσημο. Ένα γραμματόσημο για τους πρόσφυγες της Κύπρου. Η ιστορία ενός συμβόλου», που πραγματοποιήθηκε στο Σπίτι του Πολίτη, Λευκωσία, Κύπρος, 27 Μαρτίου–28 Απριλίου 2023.

Έρευνα και σύνταξη

Μαρία Παφίτη, Ιστορικός Τέχνης

Εκδοτική επιμέλεια

Φλώρα Φλουρέντζου, Πρώτη Λειτουργός Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων
Νικολέττα Κανελλοπούλου, Λειτουργός Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων

Μετάφραση και επιμέλεια μετάφρασης

Μαρία Παφίτη, Ιστορικός Τέχνης
Νατάσα Χαραλάμπους, Πρώτη Λειτουργός Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων
Ανδρέας Παπαγιάννης, Λειτουργός Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων Α΄
Λουκία Μούγη, Λειτουργός Διεθνών Σχέσεων Α΄
Δήμητρα Δημητρίου, Λειτουργός Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων
Γιώτα Μπελεγράτη, Λειτουργός Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων

Σχεδιασμός

Μαρία Χαραλάμπους

Φωτογραφίες

Κωνσταντίνος Καρσεράς
Μιχάλης Αλεβίζος
Μιχάλης Θεοδώρου
Νίκος Λουκά

Εκτύπωση

Κυβερνητικό Τυπογραφείο

ISBN: 978-9963-39-121-9

ISBN e-book: 978-9963-39-122-6

Βουλή των Αντιπροσώπων
Λεωφόρος Τz. Νεχρού, 1102 Λευκωσία, Κύπρος
Τηλέφωνο: +357 22 407 300
vouli@parliament.cy, www.parliament.cy

Μαρία Παφίτη
maria@thecollectiveheritage.com

© 2023 Βουλή των Αντιπροσώπων

Με επιφύλαξη όλων των δικαιωμάτων.

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική, η απόδοση κατά παράφραση ή η διασκευή του περιεχομένου του βιβλίου με οποιοδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Συντελεστές έκθεσης

Επιμέλεια έκθεσης

Μαρία Παφίτη, Ιστορικός Τέχνης

Οργανωτική επιτροπή

Ανθή Τοφαρή, Διευθύντρια Υπηρεσίας Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων
Νάτια Καραγιάννη, Διευθύντρια Επικοινωνίας και Διασύνδεσης με την Κοινωνία των Πολιτών, Γραφείο Προέδρου Βουλής
Φλώρα Φλουρέντζου, Πρώτη Λειτουργός Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων
Νικολέττα Κανελλοπούλου, Λειτουργός Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων

Παρουσίαση εγκαινίων της έκθεσης

Σώτια Ζένιου, Εκπρόσωπος Τύπου Βουλής των Αντιπροσώπων

Γραμματειακή υποστήριξη

Νίτσα Αγγρότου, Πρώτη Στενογράφος Βουλής

Τεχνική υποστήριξη

Χάρης Αριστείδου, Λειτουργός Επικοινωνίας
Αντώνης Αλεξάνδρου, Γραφέας

Published by the Research, Studies and Publications Service of the House of Representatives and Maria Paphiti, Art Historian

The present catalogue accompanies the exhibition «Prosfigosimo. A Stamp for the Refugees of Cyprus. The story of a Symbol», held at The House of the Citizen, Nicosia, Cyprus, 27 March–28 April 2023.

Research and texts

Maria Paphiti, Art Historian

Editorial editing

Flora Flourentzou, Chief Research, Studies and Publications Service Officer
Nikoletta Kanellopoulou, Research, Studies and Publications Service Officer

Translation and translation editing

Maria Paphiti, Art Historian
Natassa Haralambous, Chief Research, Studies and Publications Service Officer
Andreas Papayiannis, Research, Studies and Publications Service Officer A'
Loukia Mougí, International Relations Service Officer A'
Demetra Demetriou, Research, Studies and Publications Service Officer
Yiota Belegрати, Research, Studies and Publications Service Officer

Design

Maria Charalambous

Photographies

Konstantinos Karseras
Michalis Alevizos
Michalis Theodorou
Nicos Louca

Printing

Government Printing Office

ISBN: 978-9963-39-121-9

ISBN e-book: 978-9963-39-122-6

House of Representatives
J. Nehru Avenue, 1102 Nicosia, Cyprus
Telephone: +357 22 407 300
vouli@parliament.cy, www.parliament.cy

Maria Paphiti
maria@thecollectiveheritage.com

Contributors to the exhibition

Exhibition curator

Maria Paphiti, Art Historian

Organising committee

Anthi Tofari, Service Director
Nadia Karayianni, Communication and Civil Society Coordinator,
President's Office
Flora Flourentzou, Chief Research, Studies and Publications Service Officer
Nikoletta Kanellopoulou, Research, Studies and Publications Service Officer

Presentation of the exhibition opening

Sotia Zeniou, Spokeswoman of the House of Representatives

Secretarial support

Nitsa Agrotou, Chief Stenographer

Technical support

Charis Aristidou, Communication Service Officer
Antonis Alexandrou, Secretary

©2023 House of Representatives

All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form by any means (mechanical, electronic, photocopying, recording or otherwise) without the prior written permission of the publisher.

Πρόλογος της Προέδρου της Βουλής των Αντιπροσώπων

Αυτό το κορίτσι με τη φοβισμένη ματιά, αλλή και το βλέμμα πίστης μπροστά από ένα ατελείωτο συρματόπλεγμα ζωντανεύει πάντα, όταν ακούμε τις λέξεις «προσφυγόπουλο», «πρόσφυγες», «προσφυγιά». Όσο μικρές κι αν είναι οι πραγματικές διαστάσεις αυτής της εικόνας στο μυαλό μας –μόλις μερικά εκατοστά, όσο δηλαδή ένα γραμματόσημο– αντιστρόφως ανάλογες είναι οι διαστάσεις που λαμβάνει η φιγούρα αυτή μέσα στην ψυχή κάθε Κυπρίου και Κυπρίας.

Η ξυλολογραφία του μεγάλου χαρακτήρα Α. Τάσσου με τίτλο «Κύπρος 1974», η οποία βρίσκεται σήμερα στο Προεδρικό Μέγαρο και απεικονίζεται στο Προσφυγόσημο, αποτυπώνει οδυνηρά το βίωμα που στιγμάτισε και στιγματίζει ακόμα τη σύγχρονη ιστορία της Κύπρου. Μας θυμίζει τον ξεριζωμό του 1974, τον πόνο και την αγωνία κάθε παιδιού, κάθε οικογένειας της Κύπρου μπροστά στο άδικο και το άγνωστο. Μας θυμίζει την επιθυμία για ελευθερία και την ανάγκη για απελευθέρωση. Το Προσφυγόσημο δε μας αφήνει να ξεχάσουμε.

Αποτελεί χρέος της νομοθετικής εξουσίας να στηρίζει και να προωθεί με κάθε τρόπο τον αγώνα για μια δίκαιη και βιώσιμη λύση του Κυπριακού και είναι μεγάλη η τιμή για τη Βουλή των Αντιπροσώπων να φιλοξενεί την έκθεση «Προσφυγόσημο: Ένα γραμματόσημο για τους πρόσφυγες της Κύπρου, η ιστορία ενός συμβόλου». Η πλούσια έκθεση, με επιστέγασμα την εικόνα που σφράγισε και σφραγίζει κάθε φάκελο που ταχυδρομούμε, αλλή και τις ζωές μας, ενδυναμώνει τη συλλογική μνήμη, ενισχύει το αίσθημα δικαίου και κρατά άσβεστο τον πόθο για δικαίωση και επιστροφή.

Αννίτα Δημητρίου

Πρόεδρος Βουλής των Αντιπροσώπων

Foreword by the President of the House of Representatives

This girl with fear in her eyes but also a look of faith in front of an endless barbed wire always comes alive when we hear the words “refugee child”, “refugees”, “displacement”. However small the actual dimensions of this image are in our minds –just a few centimeters, i.e. the size of a postage stamp– the dimensions that this figure assumes in the soul of every Cypriot are inversely proportional.

The woodcut by the great engraver A. Tassos titled “Cyprus 1974”, which can be found today in the Presidential Palace and is depicted on the refugee stamp “Prosfigosimo”, painfully captures the experience that has marked and still marks the modern history of Cyprus. It reminds us of the uprooting of 1974, the pain and anguish of every child, every family in Cyprus in the face of the unjust and the unknown. It reminds us of the desire for freedom and the need for liberation. The Prosfigosimo does not allow us to forget.

It is the duty of the legislative power to support and to promote with all means the struggle for a just and viable solution to the Cyprus problem and it is in this respect, a great honour for the House of Representatives to host this exhibition on “The refugee stamp: A stamp for the refugees of Cyprus, the history of a symbol”. The rich exhibition, culminating in the image that stamped and stamps every envelope we post, but also our lives, enhances the collective memory, strengthens the sense of justice and keeps the desire for justice and return unquenchable.

Annita Demetriou

President of the House of Representatives

Πρόλογος του τέως Υπουργού Εξωτερικών

Τα γεγονότα του Ιουλίου του 1974 και συγκεκριμένα το πραξικόπημα και η τουρκική εισβολή χαραχθηκαν έντονα στην ψυχή του καλλιτέχνη Αλεβίζου Τάσσου, ο οποίος φιλοτέχνησε το προσφυγόπουλο της Κύπρου, το σύμβολο που έμελλε να αποτελέσει διαχρονικό ορόσημο ως εκφραστής της κυπριακής τραγωδίας.

Ένα παιδί που αναγκάζεται να βιώσει από νωρίς σκληρά συναισθήματα, μέσα από τον πόλεμο, τον ξεριζωμό, την προσφυγιά και τον θάνατο, καθώς η παιδική αθωότητα του χάνεται απότομα, για να πάρουν τη θέση της η αναγκαστική ωρίμαση, η καρτερικότητα και η προσμονή για ένα καλύτερο αύριο.

Το Προσφυγόσημο, που φιλοτεχνήθηκε από τον καλλιτέχνη το καλοκαίρι του 1974, έχει διπλό σκοπό: την ενίσχυση του ταμείου των προσφύγων και τη διαφώτιση στο εξωτερικό για το Κυπριακό.

Ποιος θα μπορούσε όμως να φανταστεί ότι το προσφυγόπουλο της Κύπρου, μετά από τόσα χρόνια αναμονής για δικαίωση, θα έφθανε ως γραμματόσημο σε όλα τα πλάτη και μήκη του κόσμου, όπως οι πραγματικοί πρόσφυγες; Σε μια εποχή που τα προσφυγικά ρεύματα αυξάνονται, λόγω πολέμων και φυσικών καταστροφών, το προσφυγόπουλο της Κύπρου αποκτά πανανθρώπινη διάσταση.

Η καταγραφή και καλλιτεχνική αποτύπωση του πανανθρώπινου πόνου στην έκθεση που επιμελείται η Μαρία Παφίτη, με τρόπο ολοκληρωμένο και εμπειριστατικό, μας υπενθυμίζει τις αξίες της ειρήνης και της οικουμενικότητας ως απαραίτητα συστατικά για αποφυγή των πολέμων και των συγκρούσεων.

Η καλλιτεχνική αυτή συμβολή υπενθυμίζει σε όλους μας τις ευθύνες έναντι του κυπριακού λαού για συνέχιση και εντατικοποίηση του αγώνα για διαφώτιση της διεθνούς κοινής γνώμης για το κυπριακό πρόβλημα, την επανένωση της χώρας

Foreword by the former Minister of Foreign Affairs

The events of July 1974, in particular the coup and the Turkish invasion, were deeply incised in the soul of artist Alevizos Tassos, who created the refugee child of Cyprus, a symbol destined to become a timeless landmark in the expression of the Cypriot tragedy.

A child forced to experience harsh emotions from an early age caused by the war, the uprooting, the displacement and death, as her childhood's innocence is abruptly lost, overtaken by forced maturity, endurance and anticipation for a better tomorrow.

The refugee stamp, which was created by the artist in the summer of 1974, serves a twofold purpose: the strengthening of the refugee fund and the enlightenment abroad about the Cyprus problem.

Who could have imagined that the refugee child of Cyprus, after waiting so many years for justice, would reach the latitudes and longitudes of the world in the form of a stamp, just like the real refugees? At a time when refugee flows are increasing due to wars and natural disasters, the refugee child of Cyprus acquires a universal dimension.

The documentation and artistic depiction of universal suffering in the exhibition curated by Maria Paphiti in a comprehensive and thorough manner, reminds us of the values of peace and universality as indispensable elements in avoiding wars and conflicts.

The present artistic intervention highlights our responsibilities towards the Cypriot people, to continue and intensify our struggle to enlighten international public opinion on the Cyprus problem, to reunify our country, as well as to demonstrate our solidarity to refugees all over the world.

Located in an area where refugees, due to wars, natural and environmental disasters, are constantly increasing, we as Cypriots are obliged to express the necessary sensitivity, as we seek the

mas, αλλά και την επίδειξη αλληλεγγύης στους απανταχού πρόσφυγες.

Βρισκόμενοι σε μια περιοχή που οι πρόσφυγες, λόγω πολέμων, φυσικών και περιβαλλοντικών καταστροφών, αυξάνονται συνεχώς, ως Κύπριοι οφείθουμε να επιδείξουμε την απαραίτητη ευαισθησία, την ίδια ώρα που απαιτούμε από τη διεθνή κοινότητα να στηρίξει τον δικό μας αγώνα, με στόχο τη δικαίωση και την επιστροφή στις πατρογονικές τους εστίες των προσφύγων μας, Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

Συνοψίζοντας επιγραμματικά τα ανωτέρω, θα ήθελα να συγχαρώ και να ευχαριστήσω εκ μέρους του Υπουργείου Εξωτερικών την Ιστορικό Τέχνης Μαρία Παφίτη, καθώς και όλους όσους συνέβαλαν στη δημιουργία της αξιόλογης αυτής έκθεσης.

Ιωάννης Κασουλίδης

*Τέως Υπουργός Εξωτερικών
Κυπριακής Δημοκρατίας*

international community's support to our own struggle towards the administration of justice and the return of our refugees, Greek Cypriots and Turkish Cypriots alike, to their ancestral homes.

Briefly summarizing the above, I would like to congratulate and thank, on behalf of the Ministry of Foreign Affairs, the Art Historian Maria Paphiti and every contributor to the organisation of this remarkable exhibition.

Ioannis Kasoulides

*Former Minister of Foreign Affairs
Republic of Cyprus*

Πόλη που με ανάσπασες, πατρίδα που αγαπώ*

Το κυπριακό πρόβλημα, θέμα όλων των Κυπρίων, προσφύγων και μη, ταξιδεύει όλα αυτά τα χρόνια ανά το παγκόσμιο αναζητώντας την περιβόητη και πολυπόθητη λύση. Σαν τον Οδυσσέα, ήρωα του Τρωικού Πολέμου, που περιπλανήθηκε για δέκα ολόκληρα χρόνια με πολλές περιπέτειες, αλλήλα τελικά αυτός κατάφερε να φθάσει στην πατρίδα του, την Ιθάκη. Ενώ εμείς; Ακόμη ταξιδεύουμε με βάρκα την ελπίδα και τον διακαή πόθο της λύσης και της επιστροφής.

Στο κάλεσμα της Μαρίας Παφίτη, ως Όμιλος Εύρηκα, ανταποκριθήκαμε άμεσα, προκειμένου να συνδράμουμε σε αυτή τη σημαντική έκθεση για το Προσφυγόσημο, σύμβολο των προσφύγων της Κύπρου, ταυτισμένο και με τις συνεχιζόμενες συνέπειες της τουρκικής εισβολής.

Ο Όμιλος Εύρηκα είναι κυπριακή οικογενειακή και εκτοπισμένη επιχείρηση με παρουσία στην Κύπρο, την Ελλάδα και τη Ρουμανία. Εδώ και 49 χρόνια είμαστε εκδιωγμένοι από την αγαπημένη μας πόλη Αμμόχωστο, την περικλειστη πόλη, την πόλη φάντασμα, όπως είναι γνωστή.

Οι θεμελιώδεις αξίες μας πηγάζουν από το εταιρικό έγγραφο «Πιστεύω» που καταγράφηκε από τον ιδρυτή μας Ξάνθο Σαρρή τότε στην Αμμόχωστο, το 1967, και από τότε μέχρι σήμερα αποτελούν το θεμέλιο της ανθρωποκεντρικής φιλοσοφίας μας.

Πιστεύουμε...

- στην ακεραιότητα και την ειλικρίνεια,
- στην αλληλαγιά που μας οδηγεί στην καινοτομία, ενεργώντας διορατικά, έτσι ώστε να ικανοποιούμε τις ανάγκες των καταναλωτών μας,
- στην επιχειρηματικότητα, που μας κάνει θαρραλέους, δραστήριους και μας τροφοδοτεί με επιμονή
- στην πρόοδο, που μας δίνει αποφασιστικότητα, ενέργεια και μας υποκινεί να μαθαίνουμε γρήγορα από τις επιτυχίες και τις αποτυχίες μας,
- στους ανθρώπους, γεγονός που μας ωθεί να είμαστε ειλικρινείς και πιστοί στο προσωπικό, τους καταναλωτές και τους συνεργάτες μας.

Κι ενώ συνεχίζουμε να εργαζόμαστε μακριά από τη γενέθλια γη μας, ευχόμαστε θερμά

City that raised me, homeland that I love*

The Cyprus problem, a concern for all us Cypriots, refugees and non-refugees alike, has been wandering all these years around the world in search of the much-discussed and longed-for solution; like Odysseus, hero of the Trojan War, who thrived on adventure for ten long years to finally manage to reach his homeland, Ithaca. And how about us? We are still travelling on a wing and a prayer, with the burning desire for a solution and the hope of return.

As Eureka Group, we responded immediately to Maria Paphiti's call, in order to contribute to this important exhibition about the Prosfigosimo, a symbol of the refugees of Cyprus, also identified with the ongoing consequences of the Turkish invasion.

Eureka Group is a Cypriot family-owned and displaced business operating in Cyprus, Greece, and Romania. For 49 years now we have been forcibly driven out of our beloved city Ammochostos, the sealed-off city, the «ghost town», as it is known.

Our core values stem from the company's document "Beliefs", written in 1967 by the founder Xanthos Sarris, and are the foundation of our people-centred philosophy.

We believe...

- in integrity and honesty,
- in change, which makes us innovative and proactive to meet our consumers' needs,
- in entrepreneurship, which makes us daring, active and persevering,
- in progress, which makes us determined and energetic and prompts us to learn quickly from our success stories and failures,
- in people, which makes us honest and loyal to our employees, consumers, and business partners.

And while we continue to work far from our native land, we sincerely hope that the much-expected solution, which the heart, mind and soul of

η προσδοκώμενη λύση, που λαχταρούν και αδημονούν η καρδιά, ο νους και η ψυχή κάθε Κυπρίου όλα αυτά τα χρόνια, να επέλθει σύντομα.

Ευχαριστούμε την κ. Μαρία Παφίτη για τη δημιουργική και μεγάλη προσπάθειά της να στήσει αυτή τη σημαντική έκθεση για την Κύπρο, η οποία τελεί υπό την αιγίδα της Προέδρου της Βουλής των Αντιπροσώπων κ. Αννίτας Δημητρίου.

Έλενα Σαρρή Βαρνάβα

*Eureka Group Executive Director
of Marketing and R&D*

*Απόσπασμα από το ποίημα του Κώστα Μανιζατέ «Αρνούμαι».

every Cypriot yearn for all these years, will soon be reached.

We thank Ms. Maria Paphiti for her creative and indeed great effort to set up this important exhibition for Cyprus, under the auspices of the President of the House of Representatives Ms. Annita Demetriou.

Elena Sarri Varnava

*Eureka Group Executive Director
of Marketing and R&D*

*Verse from the poem by Costas Manizates "I refuse".

ΠΡΟΣΦΥΓΟΣΗΜΟ: Κύπρος 1974 Η μαρτυρία του εκτοπισμού

PROSFIGOSIMO: Cyprus 1974 The testimony of displacement

Χώρος στάθμευσης, Γυμνάσιο Διανέλλου και Θεοδότου, Λευκωσία*
Parking lot, Dianellos and Theodotou High School, Nicosia

Το προσφυγόπουλο του Α. Τάσσου πάντοτε κατείχε ιδιαίτερη θέση στην καρδιά και στο μυαλό μου. Ως παιδί ταυτίστηκα μαζί του, διότι είναι ακριβώς συνομήλικό μου και ως μορφή μου ήταν επίσης πολύ οικεία. Το έβλεπα να πηγαίνει τακτικά στο σπίτι μας, λόγω του ότι ήταν επικολημένο σε όλους τους φακέλους που λαμβάναμε και στέλναμε ταχυδρομικώς. Η μοναχική φιγούρα του προσφυγόπουλου, καθισμένη μπροστά στο ψυχρό και εχθρικό συρματόπλεγμα, με συγκλόνιζε και μου δημιουργούσε έντονα συναισθήματα και ερωτηματικά. Λυπόμουν για το παιδί και αναρωτιόμουν πώς άραγε να ένοιθε. Για να απαντήσω, προσπαθούσα να βάλω τον εαυτό μου στη δική του θέση.

Η αντίδρασή μου ήταν μια μεγάλη αγωνία για το τι θα επακολουθούσε και όχι τόσο ο φόβος, που σίγουρα θα δικαιολογούνταν, αφού το παιδί ήταν απροστάτευτο και εγκαταλελειμμένο σε ένα κενό τοπίο. Στα μάτια του διέκρινα μια στωική καρτερικότητα, που λειτουργούσε, ως προς εμένα, παρηγορητικά και ενθαρρυντικά.

Η ενηλικίωσή μου, καθώς και η απόκτηση γνώσεων σχετικών τόσο με την ιστορία της Κύπρου όσο και με την τέχνη μου επέτρεψαν να αξιολογήσω το Προσφυγόσημο με κριτήρια πλέον αντικειμενικά πέρα από το συναίσθημα. Εκτίμησα το Προσφυγόσημο γι' αυτά που πρεσβεύει και το θαύμασα ως καλλιτεχνικό έργο.

Παρ' όλα αυτά, η επαναλαμβανόμενη παρουσία του μέσα στο πέρασμα των χρόνων το μετατόπισε σε ένα άλλο επίπεδο συνειδητότητας· εκεί όπου

The refugee child by A. Tassos has always held a special place in my heart and mind. As a child I identified with her because she is exactly my age. Also, her figure was very familiar to me, for I saw her coming and going in our home regularly depicted on a stamp being affixed to all the envelopes we received and sent by post. The lonely figure of the refugee child, sitting in front of the cold and hostile barbed wire, used to shock me, causing overwhelming emotions and raising questions to me. I was sad for the child and wondered how she must have felt. Attempting to interpret her feelings, I was trying to put myself in her shoes.

My reaction was one of great anxiety about what would come next, rather than fear, which would have certainly been justified, since the child was unprotected and abandoned in a void landscape. In her eyes I discerned a stoic endurance, which, in fact, comforted and encouraged me.

My coming of age, as well as the acquisition of knowledge related both to the history of Cyprus and art, allowed me to evaluate the refugee stamp with objective criteria, beyond emotion. I appreciated the refugee stamp for what it represents and I admired it as the great work of art that it really is.

Nevertheless, due to its recurring presence over the years, it was shifted to a different level of my consciousness; where the fixed and non-negotiable values of my life are imprinted, despite the fact that

βρίσκονται χαραγμένα τα σταθερά και αδιαπραγμάτευτα της ζωής μου, ασχέτως του αν δεν πρωταγωνιστούν στην ενσυνείδητη καθημερινότητά μου.

Η κομβική στιγμή που λειτούργησε ως καταλύτης και αφετηρία για την παρούσα έκθεση ήταν όταν, κατά τη διάρκεια μιας βόλτας τον Απρίλιο του 2022, αντίκρισα τυχαία το μνημειώδες γκράφιτι που απεικονίζει το Προσφυγόσημο στον χώρο στάθμευσης του Γυμνασίου Διανέλλου και Θεοδότου στη Λευκωσία.

Σε χρόνο ανύποπτο βρέθηκα αντιμέτωπη με αυτό το εντυπωσιακό έργο, το οποίο με ξάφνιασε και με έκανε αμέσως να νιώσω ότι συνάντησα έναν παλιό γνώριμο, που σε αυτή την απεικόνιση είχε γιγαντωθεί. Τα ερωτήματα άρχισαν να ξετυλίγονται στο μυαλό μου. Τι γίνεται σήμερα με το Προσφυγόσημο; Δεδομένου ότι το διαδίκτυο έχει υποκαταστήσει πολλές από τις καθημερινές μας πρακτικές, πόσοι άνθρωποι συνεχίζουν να ταχυδρομούν γράμματα και πακέτα με τον παραδοσιακό τρόπο, ώστε να έχουν επαφή με το Προσφυγόσημο; Τι γνωρίζει η σύγχρονη γενιά γι' αυτό; Πόσοι τελικά από εμάς είναι ενημερωμένοι για την ιστορία και τον λόγο ύπαρξης του Προσφυγόσημου, ενός έργου συμβόλου, που για πολλούς είναι οπτικά συγκλονιστικότερο ακόμη και από την ίδια τη σημαία μας;

Προτού συνεχίσω τη βόλτα μου, φωτογράφησα το γκράφιτι, έχοντας ήδη αποφασίσει να οργανώσω έκθεση για το Προσφυγόσημο, η οποία να απευθύνεται σε όλο τον κόσμο: σε όσους ξέρουν την ιστορία του, για να τους αφηγήσει, και σε όσους την αγνοούν, για να τους διδάξει, είτε είναι Κύπριοι είτε είναι ξένοι. Το Προσφυγόσημο θεσπίστηκε με κυβερνητική απόφαση στις 12 Σεπτεμβρίου 1974 με σκοπό να συμβάλει οικονομικά στην ανακούφιση των προσφύγων. Οι συμβολισμοί και τα μηνύματά του παραμένουν ασάφιστα και επίκαιρα, αφού όσοι προσφυγοποιήθηκαν λόγω της τουρκικής εισβολής του 1974 συνεχίζουν να είναι πρόσφυγες.

Δύο εβδομάδες αργότερα και ενώ η ιδέα για την έκθεση του Προσφυγόσημου ήταν ακόμη νωπή, συναντήθηκα τυχαία με την Πρόεδρο της Βουλής κ. Αννίτα Δημητρίου. Αυθόρμητα της μίλησα για την πρόθεσή μου να οργανώσω έκθεση για το Προσφυγόσημο, προτείνοντάς της να

they might not appear in the forefront of my daily life. The pivotal moment, catalyst and starting point for the present exhibition was when, during a morning walk in April 2022, I chanced upon the monumental graffiti, showing the Refugee Child, located in the parking lot of the Dianellos and Theodotou High School in Nicosia.

In an unsuspecting time I was confronted with this arresting painting, a déjà vu, which surprised me and instantly made me feel that I encountered an old acquaintance, which in this depiction had become gigantic. Questions began to unfold in my mind. What is happening nowadays with the refugee stamp? Given the fact that the internet has replaced many of our daily practices, how many people still post letters and packages in the traditional way, so as to get actually in touch with the refugee stamp? What does the contemporary generation know about it? After all, how many of us are aware of the history and raison d' être of the refugee stamp, an artwork-symbol, which for many is visually more powerful even than our flag itself?

Before getting on with my walk, I photographed the graffiti, having already decided to organise an exhibition about the refugee stamp, addressed to the entire world: to those who know its history, to awaken them, and to those who are unaware of it, to inform them, whether they are Cypriots or foreigners. The refugee stamp was established by a government decision on 12 September 1974, the purpose of which was to financially contribute to the relief of refugees. Its symbolism and messages remain intact and relevant, for the people displaced by the Turkish invasion of 1974 continue to be refugees.

A fortnight later and while the idea for the refugee stamp exhibition was still fresh, I coincidentally met with the President of the House of Representatives Ms. Annita Dimitriou. Quite spontaneously I mentioned to her my intention to organise an exhibition about the Refugee Stamp and suggested that we work together to make it happen. It only took a short discussion for her to agree, state her readiness to host the exhibition at the House of the Citizen and also to contribute, with all means available, to its realisation. I am truly grateful for Ms. Dimitriou's immediate response, because her

συνεργαστούμε για την υλοποίησή της. Χρειάστηκε μόνο μια σύντομη συζήτηση, για να δηλώσει σύμφωνη και έτοιμη να φιλοξενήσει την έκθεση στο Σπίτι του Ποίτη και να συμβάλει, με όσα μέσα διαθέτει, στην πραγματοποίηση της έκθεσης. Είμαι πραγματικά ευγνώμων για την άμεση ανταπόκριση της Προέδρου της Βουλής, διότι η υποστήριξη της σε αυτή την έκθεση τεκμηριώνει ταυτόχρονα το έμπρακτο ενδιαφέρον της για τον πολιτισμό γενικότερα.

Η δομή της έκθεσης

Η έκθεση αποτελείται από τέσσερις ενότητες που αναδεικνύουν την ιστορία της δημιουργίας και τη σημασία του Προσφυγόσημου για την Κύπρο.

Στην πρώτη ενότητα παρουσιάζονται οι συνθήκες μέσα από τις οποίες προέκυψε το Προσφυγόσημο, περιλαμβανομένων και των δύο προηγούμενων του, που κυκλοφόρησαν μεταξύ της 1^{ης} Οκτωβρίου 1974 και της 9^{ης} Ιανουαρίου 1977, δηλαδή του ξυλόγλυπτου του Αγίου Γεωργίου και της φωτογραφίας της γιαγιάς με το εγγόνι της.

Η δεύτερη ενότητα επικεντρώνεται στο κύριο έργο της έκθεσης, την ξυλόγραφία που ανιδιοτελώς φιλοτέχνησε ο Έλληνας χαράκτης Α. Τάσσος και ως Προσφυγόσημο βρίσκεται αδιαλείπτως σε κυκλοφορία από το 1977.

Το τρίτο μέρος της έκθεσης εστιάζει στην επίδραση αυτού του εμβληματικού χαρακτικού στην καλλιτεχνική παραγωγή της Κύπρου. Περιλαμβάνει επίσης μια επιλογή από έργα τέχνης που παρουσιάζουν τις συνέπειες της σύγχρονης προσφυγοποίησης, καταδεικνύοντας ότι ο πόνος και η απώλεια, αρχέγονες εκφράσεις της ανθρώπινης φύσης, παραμένουν αναλλοίωτες, ανεξαρτήτως χρόνου και τόπου.

Η καταληκτική ενότητα της έκθεσης είναι αφιερωμένη στην περίκλειστη πόλη της Αμμοχώστου. Αν και η ενότητα αυτή φαινομενικά δε συνδέεται άμεσα με το Προσφυγόσημο, σχετίζεται ευθέως με την κεντρική ιδέα της έκθεσης. Ο εκτοπισμός, ο διχασμός και το από μέσο της πραγμάτωσής τους ορθώνεται μπροστά μας και δεν είναι άλλο από το ψηλό συρματοπλέγμα, το φράγμα που με αμείλικτο τρόπο θυμίζει στον κάθε πρόσφυγα πως δεν μπορεί να επιστρέψει στο σπίτι του. Γι' αυτό

support to the present exhibition proves, at the same time, her genuine interest in culture.

The making of the exhibition

The exhibition consists of four sections that visually narrate the history of the Refugee Stamp and its significance for Cyprus.

The first part presents the circumstances from which the refugee stamp emerged, including its two predecessors that circulated between 1 October 1974 and 9 January 1977, namely the carved wooden icon of St. George and the photograph of a grandmother holding her grandchild.

The second section focuses on the central artwork of the exhibition, the woodcut that the Greek engraver A. Tassos selflessly produced and subsequently became the well-known refugee stamp, in continuous circulation since 1977.

The third part of the exhibition dwells on the influence of A. Tassos' seminal engraving on the artistic production of Cyprus. It further includes a selection of artworks that display the consequences of contemporary refugeeism, demonstrating that pain and loss, primordial expressions of human nature, remain unchanged, regardless of time and place.

The final section of the exhibition is dedicated to the fenced off area of Famagusta. Although it does not appear to be immediately connected to the refugee stamp, this section is, indeed, directly related to the core idea of the exhibition. Displacement, division and the tangible means of their realisation stand before us as none other than the barbed wire fence, the barrier that relentlessly reminds refugees that they cannot return to their homes. It is for this very reason that each refugee identifies some personal experiences with the anonymous "child" of A. Tassos.

The seemingly insignificant refugee stamp, which entered into force on 1 October 1974, has been continuously present to this day, thus documenting that the reason for which it was established, namely the displacement and its consequences for the

ακριβώς τον λόγο ο κάθε πρόσφυγας ταυτίζει κάποια από τα προσωπικά του βιώματα με το ανώνυμο «παιδί» του Α. Τάσσου.

Το φαινομενικά άσημο Προσφυγόσημο, που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Οκτωβρίου 1974, δηλώνει αδιαλείπτως «παρών» μέχρι σήμερα, τεκμηριώνοντας έτσι ότι ο λόγος για τον οποίο θεσπίστηκε, δηλαδή ο εκτοπισμός και οι συνέπειές του στον κυπριακό λαό, συνεχίζει να υφίσταται. Η ύπαρξή του είναι ταυτισμένη με τις ζωές εκείνων των Κυπρίων που εξακολουθούν να είναι πρόσφυγες στην ίδια τη χώρα τους. Το προσφυγόπουλο του Α. Τάσσου, το «Κυπριωτάκι», όπως ο ίδιος το αποκαλούσε, παραμένει ο πιο πιστός και αταλάντευτος μάρτυράς τους.

Μαρία Παφίτη

*Ιστορικός Τέχνης
Επιμελήτρια έκθεσης*

Cypriot people, continue to exist. Its presence is identified with the lives of those Cypriots, who are still refugees in their own country. The Refugee Child of A. Tassos, the "Kypriotaki" (little Cypriot), as he called it, remains their most faithful and unwavering witness.

Maria Paphiti

*Art Historian
Curator of the exhibition*

*Το γκράφιτι με το κορίτσι του Προσφυγόσημου, πλαισιωμένο από τις ονομασίες των κατεχόμενων πόλεων και χωριών μας, ζωγραφίστηκε από ομάδα οπαδών του ΑΠΟΕΛ, μετά από παρότρυνση της διευθύντριας του Γυμνασίου Διανέλλου και Θεοδότου κ. Μόνικας Γκριμάλνι Κωνσταντίνου σε συνεργασία με τον δήμο Λευκωσίας. Θερμές ευχαριστίες προς τη διευθύντρια του γυμνασίου και τον κ. Στέλιο Μεσημέρη, αρχηγό του Τμήματος Πυγμαχίας του ΑΠΟΕΛ.

The graffiti featuring the girl of the refugee stamp, flanked by the names of our occupied towns and villages, was painted by a group of APOEL fans, following the recommendation of the headmistress of the Dianellou and Theodotou High School Mrs. Monica Grimaldi Constantinou in collaboration with the Nicosia Municipality. Sincere thanks to the headmistress of the High School and to Stelios Mesimeris, head of the Boxing Department of APOEL.

Το Γραμματόσημο των Προσφύγων της Κύπρου

Η ιστορία του

Στις 12 Σεπτεμβρίου 1974, πενήντα τέσσερις μέρες μετά την τουρκική εισβολή, το Υπουργικό Συμβούλιο της Κυπριακής Δημοκρατίας ενέκρινε πρόταση με θέμα «Επιπρόσθετον Ταχυδρομικών Τέλους» (Αρ. Απόφασης 13.487). Η πρόταση, ημερομηνίας 9 Σεπτεμβρίου 1974, υποβλήθηκε από τον Υπουργό Συγκοινωνιών και Έργων, με τη σύμφωνη γνώμη του Υπουργού Οικονομικών, και συνοδευόταν από σχετικό σχέδιο διατάγματος, το οποίο είχε ετοιμάσει ο Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας (φωτ. 1 και 2).

Σύμφωνα με την πρόταση:

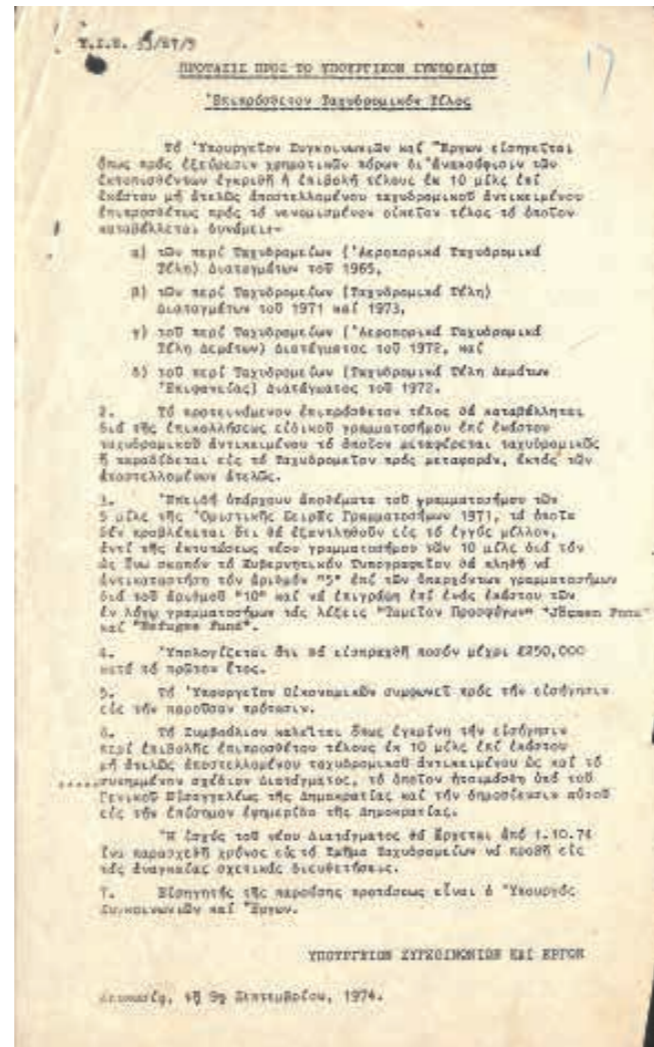
Το Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων εισηγάται όπως προς εξεύρεση χρηματικών πόρων δι' ανακούφιση των εκτοπισθέντων εγκριθεί η επιβολή τέλους εκ 10 μιλς επί εκάστου μη απειχόμενου ταχυδρομικού αντικειμένου επιπροσθέτως προς το νομοσημένον οικείον τέλος [...].

Το προτεινόμενον επιπρόσθετον τέλος θα καταβάλληται διά της επικοληθείσας ειδικού γραμματοσήμου επί εκάστου ταχυδρομικού αντικειμένου [...].

Επειδή υπάρχουν αποθέματα του γραμματοσήμου των 5 μιλς της Οριστικής Σειράς Γραμματοσήμων 1971, τα οποία δεν προβλέπεται ότι θα εξαντληθούν εις το εγγύς μέλλον, αντί της εκτιώσεως νέου γραμματοσήμου των 10 μιλς διά τον ως άνω σκοπόν το Κυβερνητικόν Τυπογραφείον θα κληθή να αντικαταστήση τον αριθμόν '5' επί των υπάρχοντων γραμματοσήμων διά του αριθμού '10' και να επιγράψη επί ενός εκάστου των εν λόγω γραμματοσήμων τας λέξεις «Ταμείον Προσφύγων» "Göçmen Fonu" και "Refugee Fund".

Η ισχύς του νέου Διατάγματος θα άρχεται από 1.10.1974 [...].

Εγκύκλιος του Διευθυντή του Τμήματος Ταχυδρομείων, ημερομηνίας 20.9.1974, σχετικά με την εφαρμογή του Διατάγματος, αναφέρει:

1. Πρόταση του Υπουργού Συγκοινωνιών και Έργων προς το Υπουργικό Συμβούλιο για το επιπρόσθετο ταχυδρομικό τέλος, 9 Σεπτεμβρίου 1974
 © Κρατικό Αρχείο Κύπρου, PS1/949, 17

Proposal of the Minister of Communications and Works to the Council of Ministers regarding the additional fee for the Refugee Fund, 9 September 1974
 © Cyprus State Archives, PS1/1949, 17

A Stamp for the Refugees of Cyprus

Its story

On 12 September 1974, fifty-four days after the Turkish invasion, the Council of Ministers of the Republic of Cyprus approved a proposal themed “Additional Postal Fee” (Decision No 13.487). The proposal, dated 9 September 1974, was submitted by the Minister of Transport and Works, with the agreement of the Minister of Finance, and was complemented by a relevant draft decree, which had been prepared by the Attorney General of the Republic (ill. 1 and 2).

According to the proposal:

The Ministry of Transport and Works recommends that in order to raise financial resources for the relief of the displaced, the imposition of a 10 mils fee on each free of charge postal item, should be approved in addition to the statutory relevant fee [...].

The proposed additional fee will be paid by affixing a special stamp on each postal item [...].

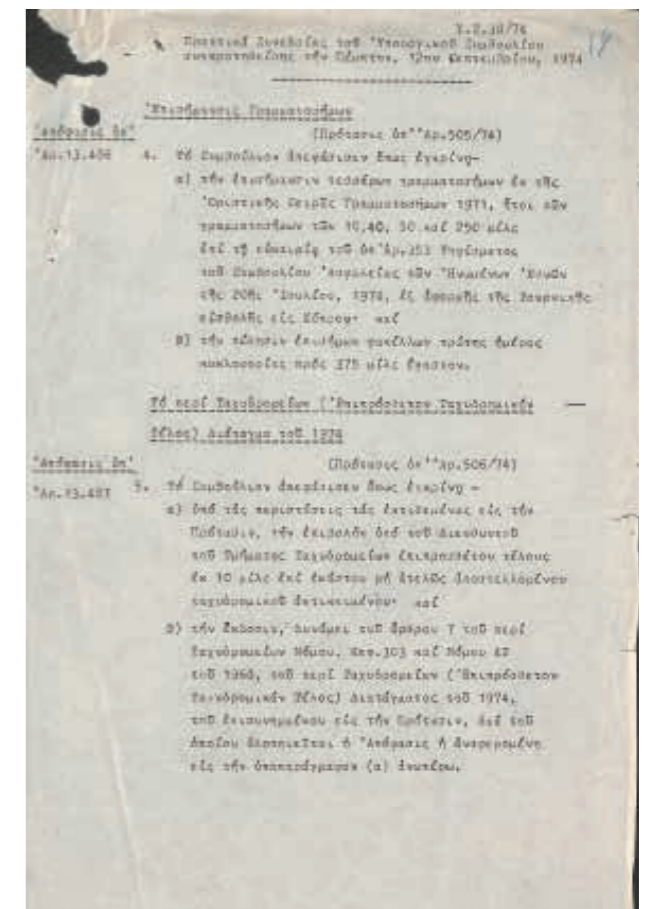
Since there is a stock of the 5 mils postage stamp of the 1971 Definitive Series, which is not expected to be exhausted in the near future, instead of printing a new 10 mils stamp for the above purpose, the Government Printing Office will be called to replace the number '5' on the existing stamps with the number '10' and to mark each of the said stamps with the words "Ταμείον Προσφύγων", "Göçmen Fonu" and "Refugee Fund".

The new Decree will be put into effect on 1.10.1974 [...].

A circular by the Director of the Postal Department, dated 20.9.1974, regarding the implementation of the Decree, advises:

[...] each postal item posted in Cyprus, from and after 1.10.74, both domestically and abroad, must necessarily carry, in addition to the usual postal fee, a special stamp marked "Refugee Fund", worth 10 mils.

Indeed, the Post Office (Additional Postal Charge) Ordinance of 1974, which imposed the “emergency

2. Πρακτικά Συνεδρίας του Υπουργικού Συμβουλίου, 12 Σεπτεμβρίου 1974
 © Κρατικό Αρχείο Κύπρου, PS1/1949, 18

Minutes of the 12 September 1974 Council of Ministers meeting
 © Cyprus State Archives, PS1/1949, 18

[...]έκαστον ταχυδρομικόν αντικείμενον ταχυδρομηθσόμενον εν Κύπρω, από και μετά την 1.10.74, τόσο διά το εσωτερικόν όσον και διά το εξωτερικόν δέον απαραίτητως να φέρη, πλην του συνήθους ταχυδρομικού τέλους, και ένα ειδικόν γραμματόσημον επισεσημασμένον «Ταμείον Προσφύγων» αξίας 10 μιλς.

Πράγματι, το «περί Ταχυδρομείων (Επιπρόσθετον Ταχυδρομικόν Τέλος) Διάταγμα του 1974», που επέβαλε το «έκτακτον τέλος» βρίσκεται σε αδιάλειπτη ισχύ μέχρι σήμερα.

Το Πρώτο Προσφυγόσημο

Ως πρώτο λοιπόν Προσφυγόσημο κυκλοφόρησε το γραμματόσημο των 5 μιλς της οριστικής σειράς του 1971, αφότου σφραγίστηκε, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως (φωτ. 3). Για τον σκοπό αυτό διατέθηκαν 3 675 000 γραμματόσημα.

Παρουσίαζε την ξυλόγλυπτη εικόνα του έφιππου Αγίου Γεωργίου από τον ναό του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στην Πλατανιστάσα και βρίσκεται στη συλλογή του Μουσείου Λαϊκής Τέχνης Κύπρου, στη Λευκωσία. Το Προσφυγόσημο αυτό τέθηκε σε κυκλοφορία την 1^η Οκτωβρίου 1974.

Το Δεύτερο Προσφυγόσημο

Στις 16 Οκτωβρίου 1974 ο Υπουργός Συγκοινωνιών και Έργων, λαμβάνοντας υπόψιν ότι τα επισημανθέντα γραμματόσημα επρόκειτο σύντομα να εξαντληθούν, κατέθεσε νέα πρόταση στο Υπουργικό Συμβούλιο με τίτλο «Εκδοσις νέου Γραμματοσήμου». Είχε προηγηθεί μελέτη για το τι θα απεικόνιζε το νέο προσφυγικό γραμματόσημο, διότι η εισήγηση περιελάμβανε σαφή περιγραφή.¹ Συγκεκριμένα, η πρόταση αναφέρει:

Το Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων εισηγείται όπως, αντί της επισημάνσεως γραμματοσήμων άλλων αξιών, εκδοθή νέον γραμματόσημον απεικονίζον γυναίκαν κλαίουσαν και φέρουσαν παιδίον εις τας αγκάλας της με την επιγραφήν «Ταμείον Προσφύγων» εις την Ελληνικήν, Αγγλικήν και Τουρκικήν γλώσσαν.

Αυτούσια η πρόταση εγκρίθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο την επόμενη μέρα (Αρ. Απόφασης 13.582) και τη μεθεπομένη, δηλαδή στις 18.10.1974,

3. Γραμματόσημο της οριστικής σειράς του 1971, αξίας 5 μιλς. Κυκλοφόρησε ως Προσφυγόσημο την 1^η Οκτωβρίου 1974.

Stamp of the definitive series of 1971, value 5 mils. It was released as refugee stamp on 1st October 1974.

4. Φωτογραφία Μπάμπη Αβδελόπουλου (1934–2004) © Αρχείο Εφημερίδας ΠΟΛΙΤΗΣ

Photograph by Bambis Avdellopoulos © Archives of POLITIS newspaper

charge” is in full effect to this day.

The First Refugee Stamp

The first refugee stamp in circulation was the 5 mils postage stamp of the definitive series of 1971 after it was sealed, as previously explained (ill. 3). The amount of 3 675 000 stamps was allocated for this purpose.

This stamp featured the carved wooden icon of Saint George on horseback from the church of Archangel Michael in Platanistasa, which is kept in the Cyprus Folk Art Museum, in Nicosia. This refugee stamp was put into circulation on 1st October 1974.

The Second Refugee Stamp

On 16 October 1974 the Minister of Communications and Works, having taken into consideration that the marked stamps were soon to run out, submitted a new proposal to the Council of Ministers entitled “Issuance of New Postage Stamp”. A study had taken place on what the new refugee stamp would depict, as the proposal included a clear description of the representation.¹ Specifically, the proposal states:

The Ministry of Communications and Works recommends that, instead of marking postage stamps of other values, a new refugee stamp should be issued depicting a woman crying and carrying a child in her arms, with the inscription “Refugee Fund” in Greek, English and Turkish.

The proposal was approved by the Council of Ministers the following day (Decision No 13.582) and on 18 October 1974, the Director of the Postal Department contacted Aspioti-Elka Graphic Arts Company, instructing it to issue 7 000 000 pieces of the new refugee stamp with the following specifications:

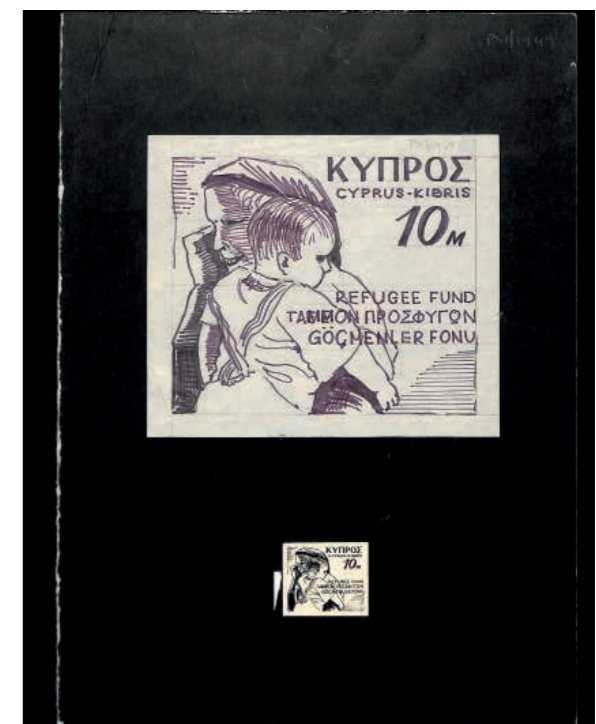
[...]we also confirm in writing our decision to issue a stamp worth 10 mils depicting a crying woman with a child in her arms.

This stamp will measure 25 x 29.5 millimetres in black and white.

5. Η φωτογραφία περικεκομμένη, όπως στάλθηκε στον Α. Τάσσο. © Κρατικό Αρχείο Κύπρου, PS1/1949

The photograph cropped in the form given to A. Tassos © Cyprus State Archives, PS1/1949

6. Το σχέδιο και δοκίμιο του Α. Τάσσου © Κρατικό Αρχείο Κύπρου, PS1/1949

The drawing and stamp proof made by A. Tassos © Cyprus State Archives, PS1/1949

ο Διευθυντής του Τμήματος Ταχυδρομείων επικοινωνήσε με την Εταιρεία Γραφικών Τεχνών Ασπιώτη-Ελκα, αναθέτοντάς της την έκδοση 7 000 000 τεμαχίων του νέου Προσφυγισμού, με τις ακόλουθες προδιαγραφές:

[...] επιβεβαιούμε και γραπτώς την απόφασίν μας περί εκδόσεως ενός γραμματοσήμου αξίας 10 μιλς το οποίον παριστάνη γυναίκαν κηλαίουσαν και έχουσαν εις τας αγκάλας της παιδίον.

Το γραμματόσημον τούτο θα είναι διαστάσεων 25 x 29,5 χιλιοστομέτρων, χρώματος μαύρου και άσπρου.

Το σχέδιον να γίνη γραμμικόν, αλλή παρακαλείται ο κ. Τάσσος όπως προβή εις οιασδήποτε διορθώσεις εις τα εικονιζόμενα πρόσωπα αι οποίαι κατά την γνώμην του θα δώσουν εκφραστικότητα εις την θλίψιν των προσώπων.

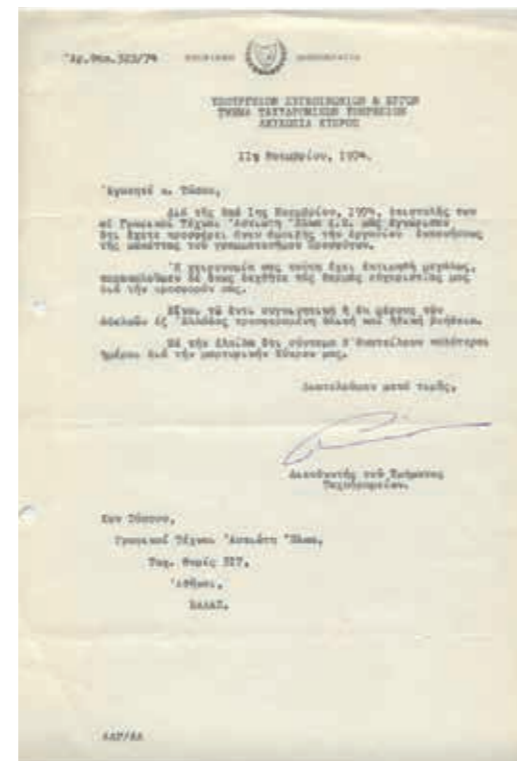
[...]

Εσκληρούμεν τη παρούση μίαν μαυρόασπρην φωτογραφίαν και ένα προσχέδιον του γραμματοσήμου με όλης τας απαιτούμενας ηεζάντας βάσει του οποίου θα εκπονήσητε το δοκίμιόν σας (φωτ. 4, 5, 6).

Την 1^η Νοεμβρίου 1974 η Εταιρεία Γραφικών Τεχνών Ασπιώτη-Ελκα έστειλε προς έγκριση στο Τμήμα Ταχυδρομικών Υπηρεσιών το δοκίμιο που εκπόνησε ο Α. Τάσσος, σημειώνοντας:

Εν σχέσει προς την τιμολόγησιν της παραγγελίας σας ταύτης, και λόγω του ειδικού θέματος και σκοπού της κυκλοφορίας του γραμματοσήμου τούτου, ο μεν κ. Τάσσος προσφέρει άνευ αμοιβής την εργασίαν του εκπονήσεως της μακέτας, ενώ ημείς παραλλήλως θέλομεν συμβάλη εις την δαπάνην εκτυπώσεώς του, χορηγούντες υμίν σχετικήν έκπτωσιν άμα τω πέρατι της εργασίας.²

Ο διευθυντής του Τμήματος Ταχυδρομείων, στις 11 Νοεμβρίου 1974, απάντησε με ευχαριστήρια επιστολή στον Α. Τάσσο (φωτ. 7). Δέκα μέρες αργότερα έφτασαν στην Κύπρο τα πρώτα 2 000 000 γραμματόσημα των προσφύγων. Η κηλαίουσα γυναίκα με το παιδί στην αγκαλιά της έμελλε να καταγραφεί στην ιστορία της Κύπρου ως το δεύτερο προσφυγικό γραμματόσημο (φωτ. 8).

7. Ευχαριστήρια επιστολή από το Τμήμα Ταχυδρομείων προς τον Α. Τάσσο
© Αρχείο Εταιρείας Εικαστικών Τεχνών Α. Τάσσο

Letter of thanks from the Postal Department to A. Tassos
© Archive of the A. Tassos Art Foundation

The design should be linear, but Mr. Tassos is requested to carry out any interventions to the depicted persons, which in his opinion, will emphasize the sadness of the faces.

[...]

We enclose herewith a black and white photograph and a draft of the stamp complemented by all the required legends, on the basis of which you may prepare your draft (ill. 4, 5, 6)

On 1st November 1974, the Aspioti-Elka Graphic Arts Company sent the draft prepared by A. Tassos to the Department of Postal Services for approval, noting:

In relation to the invoicing of your order, and due to the special cause and purpose of circulation of the present stamp, Mr. Tassos is offering his work, namely the preparation of the model, free of charge, while we at the same time want to contribute to the cost of printing it, by granting you a relative discount once the work is completed.²

The director of the Post Department, on 11 November 1974, responded with a letter of thanks to A. Tassos (ill. 7). Ten days later the first 2 000 000 stamps arrived in Cyprus, which were to be recorded in the history of Cyprus as the second refugee stamp (ill. 8). It was released on 2 December 1974.

The persons in the photograph by Bambis Avdelopoulos were identified on 23 February 1977, through the Displaced Persons Care and Rehabilitation Service, when the father Pieris M. Pieri named his mother, Stavroula, and his youngest son Leonidas Pieris.

The Third Refugee Stamp

The third refugee stamp was put into force on 10 January 1977 and it is the one still in use nowadays. During its forty-six years of circulation, it has been issued in a number of variations that relate only to its background colour. Also, its sale value was adjusted in accordance to the occasional change of currency (1984 and 2004) and, secondly, it was periodically subject to slight

8. Το δεύτερο προσφυγικό γραμματόσημο της Κυπριακής Δημοκρατίας

The second refugee stamp of the Republic of Cyprus

Κυκλοφόρησε στις 2 Δεκεμβρίου 1974.

Τα πρόσωπα στη φωτογραφία του Μπάμπη Αβδελοπούλου ταυτοποιήθηκαν στις 23.2.1977, μέσω της Υπηρεσίας Μέριμνας και Αποκατάστασης Εκτοπισθέντων, όπου ο πατέρας Πιερής Μ. Πιερή αναγνώρισε τη μητέρα του, Σταυρούλλα, και τον μικρότερο γιο του Λεωνίδα Πιερή.

Το Τρίτο Προσφυγόσημο

Το τρίτο Προσφυγόσημο τέθηκε σε ισχύ στις 10 Ιανουαρίου 1977 και είναι αυτό που χρησιμοποιούμε μέχρι σήμερα. Κατά τη διάρκεια των σαράντα έξι χρόνων της κυκλοφορίας του, εκδόθηκε σε ορισμένες παραλλαγές που αφορούν στο χρώμα του φόντου. Επίσης, η αξία πώλησής του υποχρεωτικά προσαρμοζόταν στην αλλαγή του νομίσματος (1984 και 2004) και, κατά δεύτερο λόγο, ανά διαστήματα υπέκειτο σε μικρές αυξήσεις στην τιμή του.

Το έργο που κοσμεί το τρίτο Προσφυγόσημο είναι το σπουδαίο χαρακτηριστικό του Α. Τάσσου, το οποίο ο καλλιτέχνης δημιούργησε το 1974, μετά την εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο (φωτ. 9). Η επιλογή του χαρακτηριστικού έγινε μετά από μελέτη της Συμβουλευτικής Επιτροπής για την έκδοση γραμματοσήμων σε συνεδρίαση που πραγματοποιήθηκε στις 26 Φεβρουαρίου 1976 (φωτ. 10).

Διά να αποφευχθεί η ανατύπωσις του εν κυκλοφορία προσφυγικού γραμματοσήμου αξίας 10 μιλς και προς τον σκοπόν περαιτέρω προβολής του προσφυγικού προβλήματος και μεγαλυτέρας ζητήσεως γραμματοσήμων εκ μέρους του φιλοτελικού κόσμου, γίνεται εισήγησις περί εκτυπώσεως νέου γραμματοσήμου το οποίον ν' απεικονίζει την ξυλόγραφία του χαράκτου κ. Τάσσου «Κύπρος 74» [...].

Η εισήγηση διαβηβάστηκε από τον διευθυντή του Τμήματος Ταχυδρομείων στον γενικό διευθυντή του Υπουργείου Συγκοινωνιών και Έργων και ακολούθως ως πρόταση στο Υπουργικό Συμβούλιο, το οποίο ενέκρινε την έκδοσή του στις 6 Μαΐου 1976.

9.
Α. Τάσσος (1914-1985)
Κύπρος 74 (1/10)
Ξυλόγραφία, 66 x 73 εκ.
© Αρχείο Εταιρείας Εικαστικών Τεχνών Α. Τάσσος

A. Tassos (1914-1985)
Cyprus 74, 1/10
Woodcut, 66 x 73 cm.
© Archive of the A. Tassos Art Foundation

increases in its price.

The artwork that appears on the third refugee stamp is the exceptional engraving by A. Tassos, which the artist created in 1974, following the Turkish invasion of Cyprus (ill. 9). The choice of the engraving was made after a study by the Advisory Committee on the issuance of Stamps, at a meeting held on 26 February 1976 (ill. 10).

In order to avoid the reprinting of the refugee stamp currently in circulation worth 10 mils and for the purpose of further promoting the refugee problem and greater demand for stamps by the philatelists, it is proposed to print a new stamp depicting the woodcut of the engraver Mr. Tassos "Cyprus 74" [...].

The suggestion was conveyed by the director of the Postal Department to the permanent secretary of the Ministry of Communications and Works and, after it was written as a proposal to the Council of Ministers, the issuing of the third refugee stamp was officially approved on 6 May 1976.

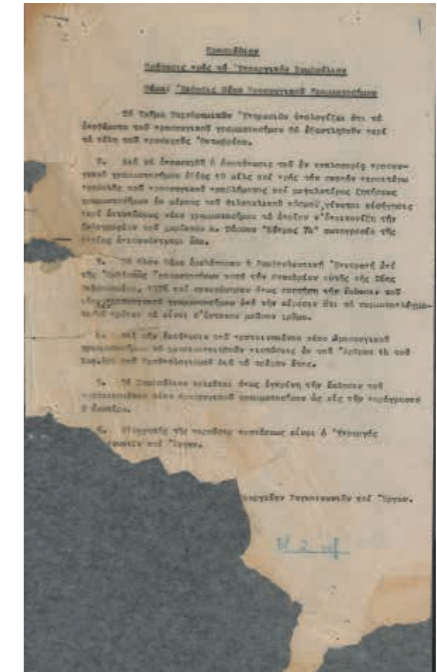
The validation letter of the order of 10 000 000 pieces by the Aspioti-Elka Graphic Arts Company, in addition to its printing specifications, noted that:

The model will not be charged, but only the cost of its technical processing; the model is offered to Cyprus by Mr. Tassos. (ill. 11)

On 6 November 1976, the printing house sent to the Department of Postal Services a letter accompanied by two cards with the final versions of the refugee stamp. The one approved by the director of the Post Department was eventually printed and for the first time the refugee child by A. Tassos was transformed into the well-known *Prosfigosimo* (ill. 12a, 12b).

On 29 December 1976, the Office of Public Information issued a short announcement informing the public of the release date of the *New Refugee Stamp* and also of its illustration: *This depicts the woodcut of the engraver A. Tassos "Cyprus 74". (ill. 13)*

The newspapers of the time published special references to the new refugee stamp (ill. 14, 15, 16).

10.
Προσχέδιο πρότασης προς το Υπουργικό Συμβούλιο αναφορικά με την κυκλοφορία νέου προσφυγικού γραμματοσήμου με το χαρακτηριστικό του Α. Τάσσου
© Κρατικό Αρχείο Κύπρου, PS1/2425,1

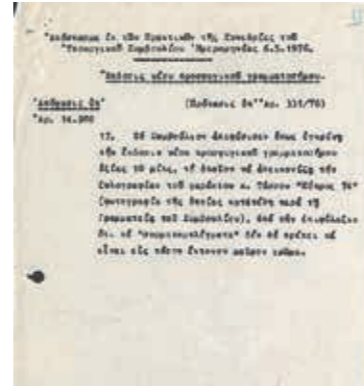
Draft proposal to the Council of Ministers regarding the issuing of a new refugee stamp depicting the engraving of A. Tassos
© Cyprus State Archives, PS1/2425,1

11.
Η επικύρωση της παραγγελίας του Προσφυγόσημου με το έργο του Α. Τάσσου
© Κρατικό Αρχείο Κύπρου, PS1/2425,172

Validation of the order of the refugee stamp with the engraving by A. Tassos
© Cyprus State Archives, PS1/2425,172

Η επικύρωση της παραγγελίας 10 000 000 τεμαχίων του τρίτου προσφυγικού γραμματοσήμου, από την Εταιρεία Γραφικών Τεχνών Ασιώτη-Ελκα, πέρα από τις προδιαγραφές εκτύπωσής τους, διευκρινίζει ότι: *Δεν θα χρεωθεί η μακέτα, αλλά μόνον η δαπάνη της τεχνικής επεξεργασίας της, ως προσφερομένης της μακέτας εις Κύπρον υπό του κ. Τάσσου* (φωτ. 11).

Στις 6 Νοεμβρίου 1976 ο εκτυπωτικός οίκος απέστειλε στο Τμήμα Ταχυδρομικών Υπηρεσιών επιστολή συνοδευόμενη από δύο καρτελίδια με τις τελικές εκδοχές του Προσφυγίσμου. Το καρτελίδιο που ενέκρινε ο διευθυντής του τμήματος προχώρησε στην εκτύπωση και για πρώτη φορά το προσφυγόπουλο του Α. Τάσσου μετουσιώθηκε στο γνωστό Προσφυγόσημο (φωτ. 12α, 12β).

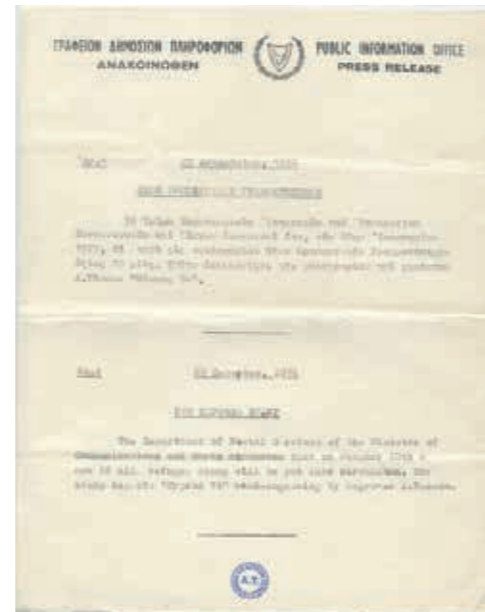
12α, 12β.
© Κρατικό Αρχείο Κύπρου, PS1/2425

Στις 29 Δεκεμβρίου 1976, το Γραφείο Δημοσίων Πληροφοριών εξέδωσε σύντομο ανακοινωθέν με το οποίο ενημέρωνε το κοινό για την ημερομηνία κυκλοφορίας του *Νέου Προσφυγικού Γραμματοσήμου*, καθώς και για την εικονογράφησή του: *Τούτο απεικονίζει την ξυλόγραφία του χαρακτού Α. Τάσσου «Κύπρος 74»* (φωτ. 13).

© Cyprus State Archives, PS1/2425

Οι εφημερίδες της εποχής δημοσίευσαν ιδιαίτερες αναφορές στο νέο Προσφυγόσημο (φωτ. 14, 15, 16).

Το έργο του Α. Τάσσου έχει μια ισχυρή παρουσία, διότι χαρακτηρίζεται από την έντονη αντίθεση του άσπρου-μαύρου. Επίσης, η εικονογραφική του απλότητα ενδυναμώνεται λόγω της αντιπαράθεσης ανάμεσα στο επαναλαμβανόμενο συγγνό συρματοπλέγμα και στο ευάλωτο ήρεμο παιδί. Το σύνολο της σύνθεσης, καθώς και η άρτια καλλιτεχνική εκτέλεση δεν αφήνουν αδιάφορο ή ασυγκίνητο τον θεατή.

13.
Ανακοινωθέν για την κυκλοφορία του τρίτου προσφυγίσμου

Press Release for the issuing of the third refugee stamp

Το χαρακτικό του Α. Τάσσου σιγματίσε βαθιά τόσο το ευρύ κοινό όσο και την καλλιτεχνική παραγωγή του τόπου μας. Αυτή η τάση είναι εμφανής σε αρκετά έργα που δημιουργήθηκαν στις δεκαετίες που ακολούθησαν το Προσφυγόσημο.

Μαρία Παφίτη
Ιστορικός Τέχνης
Επιμελήτρια έκθεσης

The work of A. Tassos has a powerful presence because of the intense contrast of white and black. Furthermore, its iconographic simplicity is strengthened by the juxtaposition between the repeated, cruel barbed wire and the vulnerable calm child. The entire composition combined with the immaculate artistic execution, leave no viewer indifferent or untouched.

The wood engraving of A. Tassos has left a deep mark both to the general public as well as to the artistic production of our country. The latter trend is manifested in multiple artworks created in the decades following the refugee stamp.

Maria Paphiti
Art Historian
Curator of the exhibition

14.
Εφημερίδα *Φιλελεύθερος*, 30.12.1976

Newspaper *Fileleftheros*, 30.12.1976

15.
Εφημερίδα *Χαρavyή*, 30.12.1976

Newspaper *Haravgi*, 30.12.1976

16.
Εφημερίδα *Σημερινή*, 30.12.1976

Newspaper *Simerini*, 30.12.1976

¹Το γεγονός ότι είχε προηγηθεί μελέτη για την επιλογή της φωτογραφίας που θα χρησιμοποιείτο για το δεύτερο προσφυγικό γραμματόσημο συνάγεται από το έγγραφο ημερομηνίας 11 Μαρτίου 1977, στο οποίο αναφέρεται ότι η συγκεκριμένη φωτογραφία επιλέχθηκε ανάμεσα σε άλλες με κριτήριο την έμφαση στο δράμα των προσφύγων. Έγγραφο του Κρατικού Αρχείου Κύπρου, PS1/1949,182.

²Σύμφωνα με επιστολή, ημερομηνίας 23.11.1974, που στάλθηκε από την Εταιρεία Γραφικών Τεχνών Ασιώτη-Ελκα στο Τμήμα Ταχυδρομικών Υπηρεσιών της Κύπρου, η αξία της δαπάνης της μακέτας του Α. Τάσσου ήταν 90 λίρες Κύπρου.

¹The fact that there had been a study on the selection of the photo to be used for the second refugee stamp is inferred from the document dated 11 March 1977, in which it is stated that this particular photo was chosen among others based on the apt representation of the refugee drama. Cyprus State Archives Document, PS1/1949,182.

²According to a letter dated 23 November 1974, sent by the Aspioti-Elka Graphic Arts Company to the Department of Postal Services of Cyprus, the cost of the model of A. Tassos was 90 Cyprus pounds.

ΚΥΠΡΟΣ 74: Η Ξυλογραφία, το Γραμματόσημο, το Σύμβολο

Η σχέση του Α. Τάσσου με την Κύπρο χρονολογείται ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1960, ενώ στη συνέχεια έγινε ουσιαστικότερη, στενότερη και με διάρκεια. Ξεκίνησε ως απλή συνεργασία, εξελίχθηκε ως φιλική σχέση εμπιστοσύνης και σφραγίστηκε στον χρόνο.

Η επαγγελματική ενασχόλησή του ήταν ο σχεδιασμός γραμματοσήμων στην Ελλάδα ήδη από το 1957, που ξεκίνησε να σχεδιάζει γραμματόσημα για τα Ελληνικά Ταχυδρομεία. Ήταν ακριβώς η εποχή που εφαρμόζεται για πρώτη φορά η νέα τεχνική της εκτύπωσης offset απελευθερώνοντας τις θεματικές τους.¹ Το τυπογραφείο Ασπιώτη-Ελκα, στο οποίο ο Α. Τάσσος ήταν καλλιτεχνικός σύμβουλος, τύπωνε όλα τα γραμματόσημα του ελληνικού κράτους, καθώς και της Κυπριακής Δημοκρατίας.² Έτσι, από το 1961 και έως τον θάνατό του σχεδίασε όλα τα γραμματόσημα της Κύπρου ως μόνιμος συνεργάτης.

Το 1971 ήταν η χρονιά που ο χαρακτήρας έκανε στην Κύπρο την πρώτη του έκθεση.³ Απέχοντας συνειδητά από κάθε εκθεσιακή δραστηριότητα από το 1967, με την εγκαθίδρυση της χούντας στην Ελλάδα, είχε αποσυρθεί δουλεύοντας κυρίως με την εικονογράφηση βιβλίων.

Ο Πάτροκλος Σταύρου, Υφυπουργός παρά τω Προέδρω ήδη από το 1963, έγινε από νωρίς φίλος του Α. Τάσσου, δημιουργώντας μια φιλία που διατηρήθηκε. Με δική του πρωτοβουλία ο Α. Τάσσος προσκλήθηκε από το Υπουργείο Προεδρίας, προκειμένου να σχεδιάσει τα γραμματόσημα της σειράς «Τουρισμός», κάτι που έκανε επιτόπου στη Λευκωσία (φωτ. 1),⁴ αλλά και για να κάνει ατομική έκθεση για πρώτη φορά στην Κύπρο, στο «Hilton» Λευκωσίας (φωτ. 2). Εκεί, εκτός από τις Ξυλογραφίες, εκτέθηκαν για πρώτη φορά και τα 38 γραμματόσημα της Κυπριακής Δημοκρατίας που είχε έως τότε σχεδιάσει.⁵ Με πρωτοβουλία του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', η Αρχιεπισκοπή της Κύπρου αποκτά ένα αντίτυπο του τριptyχου *Λεπτομέρεια Εμφυλίου Πολέμου* του 1964 (φωτ. 3) και το Υπουργείο Παιδείας ένα αντίτυπο της ενότητας *Σκλάβος Νο 1, Σκλάβος Νο 2, Σκλάβος Νο 3* του 1967.

Το πραξικόπημα του Ιουλίου του 1974 στην Κύπρο και τα όσα επακολούθησαν προκάλεσαν ένα βίαιο

CYPRUS 74: The Woodcut, the Stamp, the Symbol

The relationship of A. Tassos with Cyprus was initiated early in the 1960s and in the subsequent years it evolved into a friendly relationship of trust and was sealed in time.

The occasion was the artist's professional involvement with creating the stamps in Greece, as early as 1957, when he began designing stamps for the Hellenic Post. It was exactly the period that the new offset printing technique was applied for the first time, liberating the subject matters.¹ The Aspioti-Elka printing house, of which A. Tassos was the artistic advisor, printed all the stamps of the Greek state as well as those of the Republic of Cyprus.² Thus, from 1961 until his death in 1985 as a regular partner he designed all the stamps of Cyprus.

In 1971 A. Tassos had his first exhibition in Cyprus.³ In 1967, when the military junta was enforced in Greece, he consciously withdrew, refraining from any exhibition activity and focused on illustrating books.

Patroklos Stavrou, Deputy Minister to the President of the Republic of Cyprus since 1963, maintained friendly ties with A. Tassos from early on. On Stavrou's initiative A. Tassos was invited by the Ministry of the Presidency to create the "Tourist Series" stamps, something that was done on the spot, in Nicosia, (ill. 1) and he was also invited to present his first exhibition in Cyprus, at the Nicosia Hilton (ill. 2).⁴ Apart from the woodcuts, for the first time, all 38 stamps that the artist had produced for the Republic of Cyprus so far were presented.⁵ At that time, on Archbishop Makarios III initiative, the Archbishopric of Cyprus acquired a copy of the triptych *Detail of the Civil War* of 1964 (ill. 3) and the Ministry of Education the woodcut series *Slave No. 1, Slave No. 2, Slave No. 3* of 1967.

The coup of July 1974 in Cyprus and all that ensued emotionally mobilised A. Tassos and resulted to the creation of the iconic *Cyprus 74* woodcut in that summer. It was incorporated in the *Black-White 2* series that included works from the

1. Τέσσερα γραμματόσημα του Α. Τάσσου για τη σειρά «Τουρισμός», 1971

1. Four stamps of A. Tassos for the "Tourism" series, 1971

2. Εγκαίνια έκθεσης στο «Hilton», Λευκωσία, αριστερά ο Α. Τάσσος και δεξιά ο Πάτροκλος Σταύρου, Αρχείο Εταιρείας Εικαστικών Τεχνών Α. Τάσσος

2. Exhibition opening at the "Hilton" hotel, Nicosia, A. Tassos (left) and Patroklos Stavrou (right), Archive of the A. Tassos Art Foundation

αποτύπωμα στον Α. Τάσσο, με αποτέλεσμα το ίδιο καλοκαίρι να χαράξει την εμβληματική ξυλουργαφία *Κύπρος 74*, που ανήκει στην ενότητα *Μαύρο-Άσπρο 2*, με έργα της περιόδου 1967-1974. Η ενότητα αυτή παρουσιάστηκε στην Εθνική Πινακοθήκη τον Νοέμβριο του 1975 (φωτ. 4). Τον ίδιο μήνα ο Α. Τάσσος προσαρμόζει την ξυλουργαφία *Κύπρος 74* σε σχήμα γραμματοσήμου, προσφέροντας «άνευ αμοιβής την εργασίαν εκπονήσεως της μακέτας του γραμματοσήμου προσφύγων».⁶

*Δεν θα μπορούσε να γίνει καλύτερη επιλογή για το προσφυγικό γραμματόσημο. Το μελαγχολικό «Κυπριωτάκι» δίπλα στα συρματοπήγματα της κατοχής αποτελεί τον καλύτερο εκφραστή της κυπριακής τραγωδίας. Το γραμματόσημο θα κυκλοφορήσει σ' όλο τον κόσμο, σε φιλικές και εχθρικές χώρες. Το έργο του Τάσσου θα γίνει ο καλύτερος προπαγανδιστής της κυπριακής υπόθεσης. Για μια ακόμη φορά η Τέχνη –η αθηναϊκή τέχνη– στρατεύεται στην υπεράσπιση του δικαίου και στον αγώνα για λευτεριά».*⁷

Στην πάνω πλευρά του γραμματοσήμου υπάρχει η επιγραφή «Ταμείον Προσφύγων» στα ελληνικά και τουρκικά, τις επίσημες γλώσσες της Κυπριακής Δημοκρατίας, καθώς και στα αγγλικά. Το γραμματόσημο αυτό τοποθετείται υποχρεωτικά ως πρόσθετο ταχυδρομικό τέλος σε κάθε γράμμα ή δέμα που ταχυδρομείται από τα Κυπριακά Ταχυδρομεία, έχει πολύ χαμηλή αξία, ακόμα και σήμερα (0,02 ευρώ), και έχει διπλό σκοπό: τη συγκέντρωση πόρων από τα έσοδα για τις ανάγκες του ταμείου αυτού, αλλά και την παγκόσμια υπενθύμιση του προβλήματος της Κύπρου.⁸ Το συγκεκριμένο γραμματόσημο κυκλοφορεί στις 10 Ιανουαρίου 1977 (φωτ. 5) και τυπώνεται αδιάλειπτα έως σήμερα, έχοντας πλέον ονομαστεί «Προσφυγόσημο» (φωτ. 6).

Στις 20 Ιουλίου 1984, στα δέκα χρόνια τουρκικής κατοχής, ο Α. Τάσσος δημιουργεί δύο τέμπρες για δύο επετειακά γραμματόσημα.⁹ Η ξυλουργαφία *Κύπρος 74* προσφέρεται από τον Α. Τάσσο στον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ' και έκτοτε βρίσκεται στο Προεδρικό Μέγαρο στη Λευκωσία. Το 1989 μεταφέρεται στην Πύλη Αμμοχώστου στη Λευκωσία η αναδρομική έκθεση του Α. Τάσσου που είχε γίνει το 1987 στην Εθνική Πινακοθήκη (φωτ. 7). Με την ευκαιρία αυτή, η σύζυγος του

3. Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ', Α. Τάσσος, Νίνα Ηλιοπούλου, αντιπρόεδρος της Εταιρείας Γραφικών Τεχνών Ασπιώτη-Είκα, Λευκωσία, 1971, Αρχείο Εταιρείας Εικαστικών Τεχνών Α. Τάσσος

3. Archbishop Makarios III, A. Tassos, Nina Iliopoulou, vice-president of the Aspioti-Elka Graphic Arts Company, Nicosia, 1971, Archive of the A. Tassos Art Foundation

4. Άποψη της έκθεσης *Μαύρο-Άσπρο 2* στην Εθνική Πινακοθήκη, Αθήνα, Νοέμβριος 1975, Αρχείο Εταιρείας Εικαστικών Τεχνών Α. Τάσσος

4. View of the *Black-White 2* exhibition at the National Gallery, Athens, November 1975, Archive of the A. Tassos Art Foundation

period 1967-1974. The specific series was presented at the National Gallery of Athens in November 1975 (ill. 4). In the same month A. Tassos fitted this woodcut, *Cyprus 74*, to stamp shape and offered “free of charge the work for preparing the mock-up of the refugee stamp”.⁶

*There couldn't be a better choice for the refugee stamp. The melancholic “Kypriotaki” next to the barbed wire fences of the occupation is the most apt expression of the Cyprus tragedy. The stamp will circulate all over the world, in friendly and enemy countries. The work of Tassos will become the best propagandist for the Cyprus case. Once again Art –true art– is enlisted in the defence of law and in the fight for freedom.”*⁷

On the upper side of the stamp there is an inscription, “Refugee Fund” in Greek and Turkish, the official languages of the Republic of Cyprus, as well as in English. This stamp is mandatorily affixed ever since as an additional fee on every letter or parcel posted from Cyprus, has a very low value (0.02 euros to date) and it serves a dual purpose: the raising of money for the needs of this fund and as a global reminder of the Cyprus problem.⁸ This particular stamp first circulated on 10 January 1977 (ill. 5) and is still in circulation under the name “refugee stamp” (ill. 6).

The woodcut *Cyprus 74* was offered by A. Tassos to Archbishop Makarios III in the same year and since then it remains in the Presidential Palace in Nicosia. On 20 July 1984, ten years after the Turkish invasion, A. Tassos created two temperas for two more anniversary stamps.⁹ In 1989, the retrospective exhibition of A. Tassos held in 1987 at the National Gallery in Athens was presented at the Famagusta Gate in Nicosia (ill. 7). On this occasion, the artist's widow, Loukia Maggiorou, donated the wooden plank of the woodcut to the Ministry of Education of Cyprus (ill. 8).

The subject matter of the woodcut could certainly not deviate from the aesthetics of A. Tassos' work formed in the period 1967-1974. Human figures, especially figures in fear, despair and struggle, dominate all compositions. Drawn in the present image is the rounded figure of a girl, located in an unspecified milieu, protruding in front of a running barbed wire. The artist focuses primarily on the

5. Ο Α. Τάσσος υπογράφει αφίσες της ξυλουργαφίας *Κύπρος 74*, Λευκωσία, 1977, Αρχείο Εταιρείας Εικαστικών Τεχνών Α. Τάσσος

5. A. Tassos signs posters of the woodcut *Cyprus 74*, Nicosia, 1977, Archive of the A. Tassos Art Foundation

6. Επιστολή προς τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ' με το Προσφυγόσημο, 1977, Αρχείο Εταιρείας Εικαστικών Τεχνών Α. Τάσσος

6. Letter to Archbishop Makarios III with the Prosfygosimo, 1977, Archive of the A. Tassos Art Foundation

χαράκτη Λουκία Μαγγιώρου δωρίζει την ξύλινη πλάκα του έργου στο Υπουργείο Παιδείας της Κύπρου (φωτ. 8).

Το θέμα της ξυλογραφίας δε θα μπορούσε βεβαίως να ξεφεύγει από την αισθητική της δουλειάς του Α. Τάσσου που έγινε στην περίοδο 1967-1974. Ο άνθρωπος, και ειδικά μορφές σε φόβο, απόγνωση, αγώνα, είναι κυριολεκτικά κυρίαρχος στις συνθέσεις του. Εδώ εστιάζει στη στρογγυλεμένη φιγούρα του κοριτσιού που βρίσκεται σε ένα απροσδιόριστο περιβάλλον και προβάλλει μπροστά σε ένα συνεχές συρματοπλέγμα. Περισσότερο έχει εσιτιάσει στο πρόσωπο, που όμως δεν εκφράζει φόβο αλλά εγκαρτέρηση και πίστη. Επιπλέον, εστιάζει στα χέρια, όπου διακρίνεται ένας σχεδιαστικός ρυθμός με δύο καμπύλες. Το στοιχείο βεβαίως που δίνει τον τόνο στο έργο είναι οι μεγάλοι σε συμμετρία κύκλοι των συρματοπλεγμάτων. Στο κέντρο του μεσαίου κύκλου βρίσκεται το καθισμένο κορίτσι. Ο εξωτερικός κύκλος του πλέγματος είναι ακριβώς πίσω από την ευθεία των ματιών της. Το βλέμμα της προβάλλει μπροστά τους. Η χρήση του συρματοπλέγματος είναι την εποχή αυτή πολύ συχνή στο έργο του Α. Τάσσου, λόγω και των θεμάτων που επιλέγει. Ήδη, το χρησιμοποιεί στα πρώτα έργα της ενότητας το 1967 (*Σκλάβος No 1* και *Στη Βάσω Κατράκη*) και το 1968 (*Στον Γιάννη Ρίτσο* και *Στον Μίκη Θεοδωράκη*). Εδώ αποτελούν την κορύφωση της σύνθεσης. Το πρόσωπο του κοριτσιού, σχεδιασμένο με έντονη γράμμωση και ελάχιστο άσπρο, έρχεται σε αντίθεση με τις ρυθμικές καμπύλες του σύρματος, συνδυασμός ο οποίος προβάλλεται πάνω στην απόλυτη απουσία φόντου. Το άσπρο, σημαντικό επίσης στοιχείο μιας σύνθεσης που δεν έχει τέλος και όρια, τόσο δυνατής, που μπορεί έως και σήμερα, 49 χρόνια αργότερα, να αντηχεί την παγκόσμια απήχηση ενός πανανθρώπινου συμβόλου.

Ειρήνη Οράτη

Ιστορικός Τέχνης

Πρόεδρος Εταιρείας Εικαστικών Τεχνών Α. Τάσσος

7. Εγκαίνια αναδρομικής έκθεσης του Α. Τάσσου στην Πύλη Αμμοχώστου, 1^ο Νοεμβρίου 1989, από δεξιά Πάτροκλος Σταύρου, Υφυπουργός παρά τω Προέδρω, Γιώργος Βασιλείου, Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, Ειρήνη Οράτη, επιμελήτρια της έκθεσης, Ιωάννης Φωτόπουλος, πρέσβης της Ελλάδας στην Κύπρο, Αρχείο Εταιρείας Εικαστικών Τεχνών Α. Τάσσος

7. Opening of a retrospective exhibition of A. Tassos at Famagusta Gate, November 1st, 1989. From the right, Patroklos Stavrou, Deputy Minister to the President, George Vassiliou, President of the Republic of Cyprus, Irene Orati, curator of the exhibition, Ioannis Fotopoulos, Ambassador of Greece to Cyprus, Archive of the A. Tassos Art Foundation

¹ Ασπιώτη-Ελκα, *Γραφικά Τέχναι 1873-1973*, πρόλογος Φ. Φραντζισκάκη, Αθήνα 1973, σ. 140-141.

² Ο.π., σ. 171.

³ Σ. Καραχρήστος: «Ο Α.Τάσσος στην εφταετία 1967-1974», *Ριζοσπάστης*, 13.11.1999.

⁴ Α. Τάσσος, *Χαρακτική 1933-1985*, Αθήνα 1998, σ. 335 (εικονίζονται).

⁵ Κατάλογος έργων με χειρόγραφες σημειώσεις, Αρχείο Εταιρείας Εικαστικών Τεχνών Α. Τάσσος.

⁶ Ευχαριστήρια επιστολή Υπουργείου Συγκοινωνιών και Έργων της Κύπρου στον Α. Τάσσο, 11.11.1974, Αρχείο Εταιρείας Εικαστικών Τεχνών Α. Τάσσος.

⁷ Ανυπόγραφο δακτυλογραφημένο κείμενο, Αρχείο Εταιρείας Εικαστικών Τεχνών Α. Τάσσος.

⁸ Χ. Ντζάνη, Προσφυγόσημο, το ιστορικό, περ. «Π», 22.9.2017.

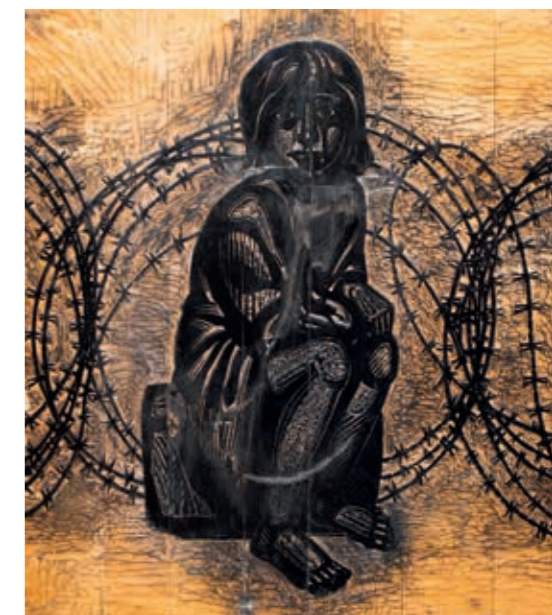
⁹ Α. Τάσσος, ό.π. σ. 336, αρ. 379.

face, which nonetheless does not express fear, but perseverance and faith. In addition, the artist insists on the shape created by the hands, whereby a rhythmic design of two curves can be distinguished. The element that certainly sets the tone for the work is the prominent symmetrical circles of the barbed wire. The seated girl appears in the centre of the middle one. The outer circle of the grid is directly behind the line of her eyes, while her gaze projects before them. The use of barbed wire is at the time a common feature in the work of A. Tassos, due to his choice of the subject matters. He has already used it in the early works of 1967 (*Slave No 1* and *For Vasso Katraki*), as well as in 1968 (*For Yiannis Ritsos* and *For Mikis Theodorakis*). In this case they constitute the composition's culmination. The combination of the girl's face, rendered in bold lines and minimal white, contrasts with the rhythmic curves of the barbed wire that is projected onto the absolute absence of background. The white is also an important element of the composition, as it has no end and no limits. The composition is so powerful that even today, 49 years on, it is capable of echoing the global resonance of a universal symbol.

Irene Orati

Art Historian

President of A. Tassos Foundation

8. Ξύλινη πλάκα της ξυλογραφίας *Κύπρος 74*, 1974

8. Wooden plate of the woodcut *Cyprus 74*, 1974

¹ Ασπιώτη-Ελκα, *Graphic Arts 1873-1973*, foreword by F. Franziskakis, Athens 1973, pp. 140-141.

² Ibid., p. 171.

³ S. Karachristos: "A. Tassos in the seven-year period 1967-1974", *Rizospastis*, 13.11.1999.

⁴ Α. Τάσσος, *Engraving 1933-1985*, Athens 1998, p. 335 (illustrated).

⁵ List of works with handwritten notes, Archive of the A. Tassos Art Foundation.

⁶ Letter of thanks from the Ministry of Transport and Works of Cyprus to A. Tassos, 11.11.1974, Archive of the A. Tassos Art Foundation.

⁷ Unsigned typed text, Archive of the A. Tassos Art Foundation.

⁸ Χ. Ντζάνη, Refugee Stamp, the history, "P" magazine, 22.9.2017.

⁹ Α. Τάσσος, ibid., p. 336, no 379.

1.
 Α. Τάσσοσ (1914-1985)
ΚΥΠΡΟΣ 1974
 1974
 Ξύλινη εγχάρακτη πλάκα, μελάνη
 70,7 x 70 εκ.
 Κρατική Συλλογή Κυπριακής Τέχνης

A. Tassos (1914-1985)
CYPRUS 1974
 1974
 Engraved woodblock and ink
 70.7 x 70 cm
 State Collection of Cypriot Art

2.
 Α. Τάσσοσ (1914-1985)
ΚΥΠΡΟΣ 1974 (10/10)
 1974
 Ξυλτογραφία
 66,5 x 73 εκ.
 Συλλογή ΑΚΕΛ, Κύπρος

Σύμφωνα με χειρόγραφη επιγραφή στο κάτω αριστερό μέρος, το χαρακτικό δωρήθηκε από το ΚΚΕ (Ελλάδα) στο 15^ο Συνέδριο του ΑΚΕΛ. Τη δαπάνη για την πρόσφατη συντήρηση και αναπλαισίωση της ξυλτογραφίας του Α. Τάσσοσ από τη συλλογή του ΑΚΕΛ ανέλαβε εξ ολοκλήρου ο κ. Πανίκος Παπανικολάου.

A. Tassos (1914-1985)
CYPRUS 1974 (10/10)
 1974
 Woodcut
 66.5 x 73 cm
 Collection of AKEL, Cyprus

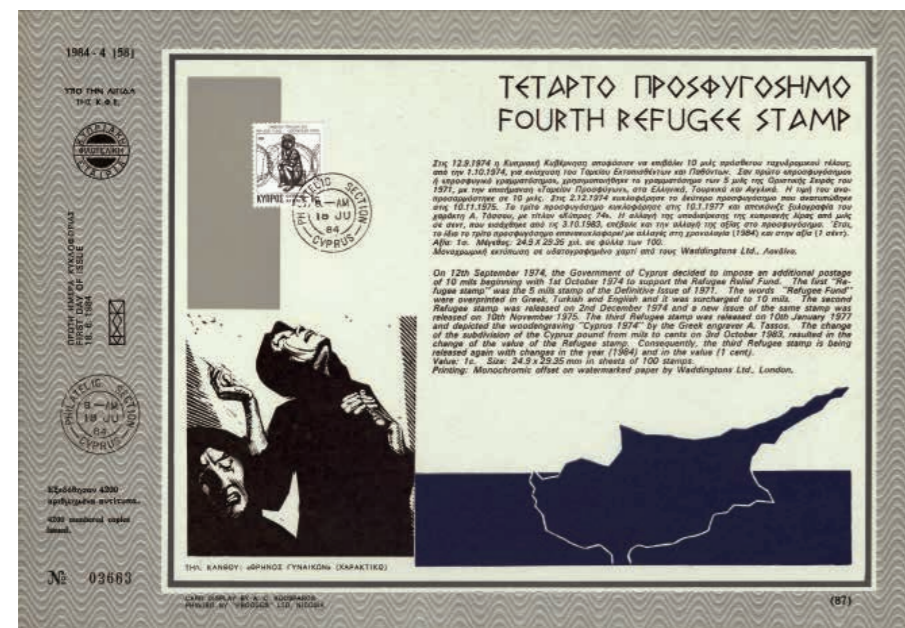
The handwritten inscription on the lower left part records that the engraving was gifted by KKE (Greece) to AKEL during its 15th Congress. The cost for the recent conservation and reframing of A. Tassos' woodcut from the collection of AKEL has been fully undertaken by Mr. Panicos Papanikolaou.

Αναμνηστικές κάρτες που εκδόθηκαν κατά την πρώτη μέρα κυκλοφορίας του Προσφυγόσημου (τέσσερις συνεχόμενες εκδόσεις), υπό την αιγίδα της Κυπριακής Φιλοτελικής Εταιρείας.

3. 10 Ιανουαρίου 1977
Το εικονιζόμενο έργο, που παρουσιάζει τον Πενταδάκτυλο πίσω από οριζόντια συρματοπλέγματα, φιλοτεχνήθηκε ειδικά για την παρούσα κάρτα από τον Ανδρέα Λαδόμματο.

10 January 1977
The illustrated artwork, featuring the mountrange of Pentadaktylos behind horizontal barbed wire, was created specifically for the present card by Andreas Ladommatos.

4. 18 Ιουνίου 1984
Η κάρτα κοσμεύεται από τον χάρτη της Κύπρου και την ξυλογραφία του Τηλέμαχου Κάνθου, *Σκληροί Χρόνοι. Θρήνος Γυναικών* (αρ. κατ. 7).

18 June 1984
The card shows the map of Cyprus and the engraving of Telemachos Kanthos, *Hard Times. Womens' Lament* (cat. no. 7).

Commemorative cards published on the first day of issue of the refugee stamp (four consecutive issues), under the auspices of the Cyprus Philatelic Society.

5. 12 Σεπτεμβρίου 1988
Το χαρακτηριστικό του Λευτέρη Οικονόμου *Απόγνωση, Κύπρος, 74* εικονίζεται στην κάρτα που εκδόθηκε με την ευκαιρία της τρίτης εκτύπωσης του Προσφυγόσημου του Α. Τάσσου (αρ. κατ. 9).

12 September 1988
The engraving of Lefteris Ekonomou *Despair, Cyprus, 74* appears on the card issued on the occasion of the third printing of the refugee stamp of A. Tassos (cat. no. 9).

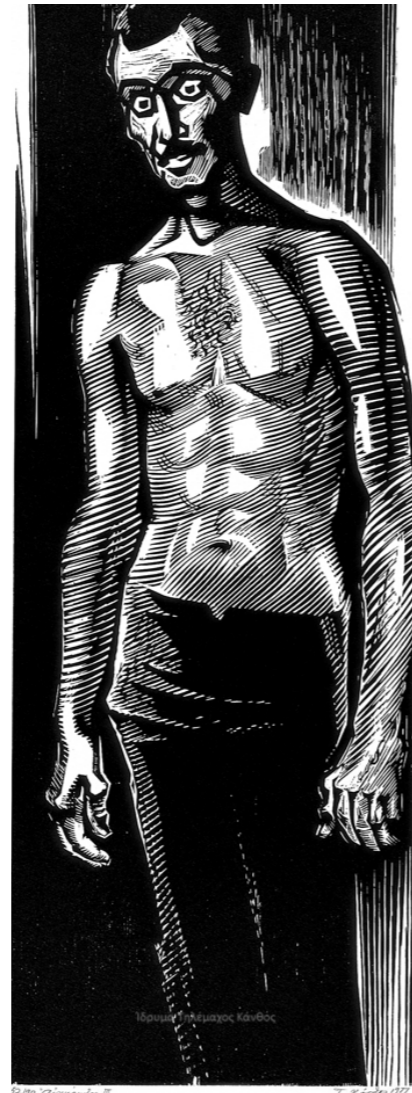
6. 4 Σεπτεμβρίου 1989
Η ξυλογραφία του Τηλέμαχου Κάνθου *Σκληροί Χρόνοι. Αιχμάλωτος ΙΙΙ* (αρ. κατ. 8) και η Κύπρος χρησιμοποιήθηκαν για την εικονογράφηση της κάρτας που εκδόθηκε με την ευκαιρία της τέταρτης εκτύπωσης του Προσφυγόσημου του Α. Τάσσου.

4 September 1989
The woodcut by Telemachos Kanthos *Hard Times. Captive III* (cat. no. 8) and the map of Cyprus were employed for the illustration of the card issued on the fourth printing of the A. Tassos refugee stamp.

7.
Τηλέμαχος Κάνθος (1910-1993)
Σκληροί Χρόνοι. Θρήνος Γυναικών
1977
Ξυλογραφία σε χαρτί
33 x 30 εκ.
Συλλογή του Ιδρύματος Τηλέμαχος
Κάνθος

Telemachos Kanthos (1910-1993)
Hard Times. Womens' Lament
1977
Woodcut on paper
33 x 30 cm
Collection of the Telemachos Kanthos
Foundation

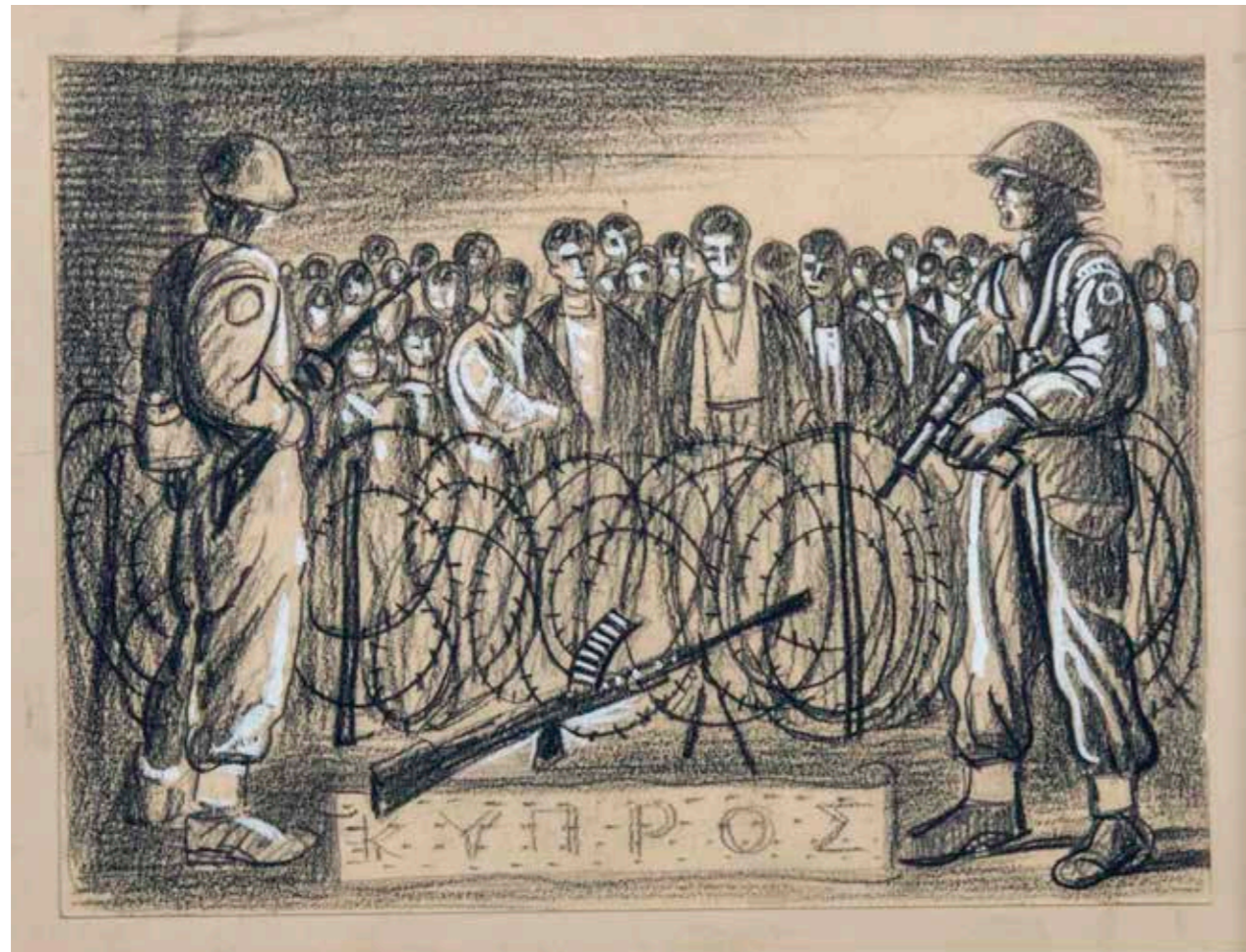
8.
Τηλέμαχος Κάνθος (1910-1993)
Σκληροί Χρόνοι. Αιχμάλωτος III
1977
Ξυλογραφία σε χαρτί
61,5 x 21,5 εκ.
Συλλογή του Ιδρύματος Τηλέμαχος
Κάνθος

Telemachos Kanthos (1910-1993)
Hard Times. Captive III
1977
Woodcut on paper
61.5 x 21.5 cm
Collection of the Telemachos Kanthos
Foundation

9.
Λευτέρης Οικονόμου (1930-2007)
Απόγνωση - Κύπρος 1974
1974
Χαρακτικό σε χαρτί
64 x 51 εκ.
Συλλογή του Ιδρύματος Λευτέρη Οικονόμου

Lefteris Economou (1930-2007)
Despair - Cyprus 1974
1974
Engraving on paper
64 x 51 cm
Collection of the Lefteris Economou Foundation

10.
A. Τάσσος (1914-1985)
Προσχέδιο για γραμματόσημο της Κυπριακής Δημοκρατίας
1984
Κάρβουνο και άσπρη τέμπερα
16,5 x 22,5 εκ.
Συλλογή Εταιρείας Εικαστικών Τεχνών Α. Τάσσος

A. Tassos (1914-1985)
Preparation drawing for a stamp of the Republic of Cyprus
1984
Charcoal and white tempera
16.5 x 22.5 cm
Collection of the A. Tassos Art Foundation

11.
20 Ιουλίου 1984
Αναμνηστική κάρτα που εκδόθηκε από την Κυπριακή Φιλοτελική Εταιρεία στη δέκατη επέτειο της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο.

20 July 1984
Commemorative card issued by the Cyprus Philatelic Society on the tenth anniversary of the Turkish invasion in Cyprus.

12.
20 Ιουλίου 1984
Φάκελος Πρώτης Ημέρας Κυκλοφορίας με δύο γραμματόσημα που φιλοτέχνησε ο Α. Τάσσος και με απεικόνιση του χαρακτηριστικού *Κύπρος 1974*

20 July 1984
First Day Cover affixed with two stamps designed by A. Tassos, complemented by the engraving *Cyprus 1974*

13., 14.

11 Νοεμβρίου 1999

Επετειακή μινιατούρα και αντίστοιχος Φάκελος
Πρώτης Ημέρας Κυκλοφορίας, που εκδόθηκε από
την Κυπριακή Φιλοτελική Εταιρεία.

*25 χρόνια από την παράνομη τουρκική
στρατιωτική εισβολή.*

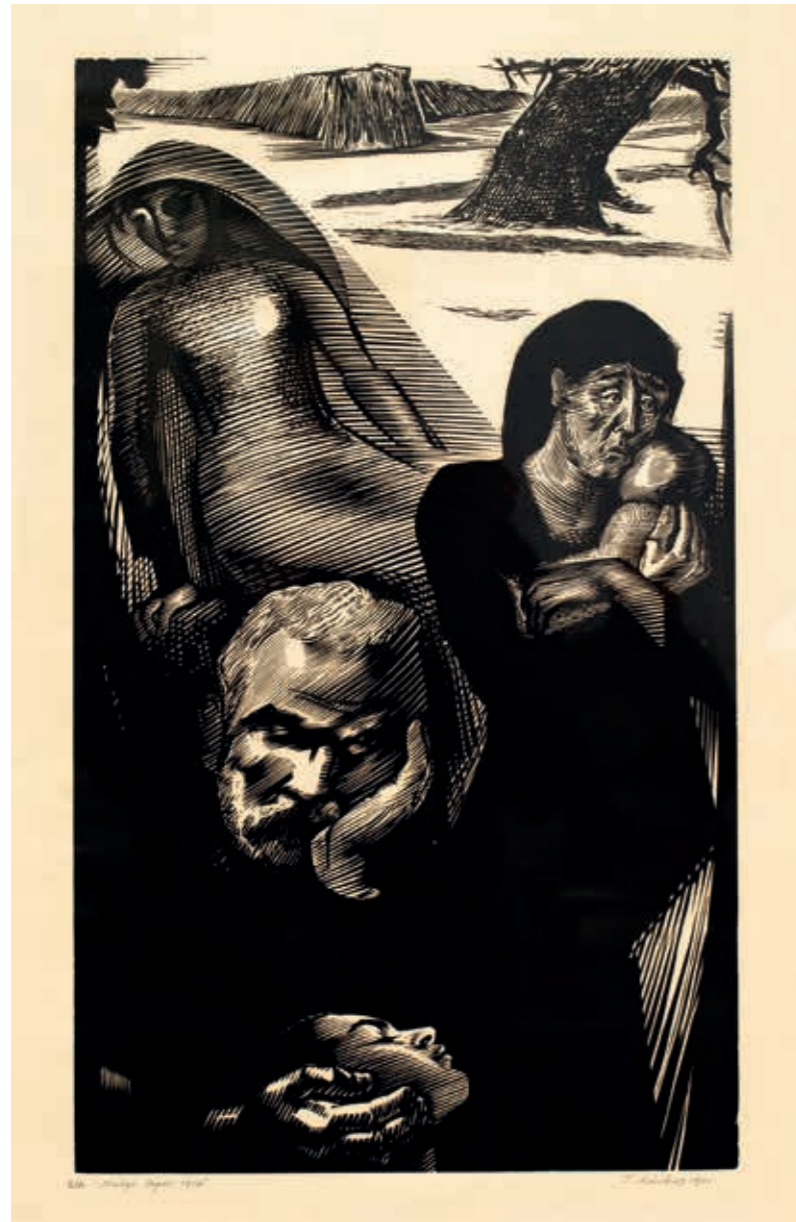
Η σύνθεση περιλαμβάνει τα τρία προσφυγικά
γραμμάτσημα ανάμεσα σε συρματοπλέγματα,
κυκλάμινα και στο βάθος την οροσειρά του
Πενταδακτύλου.

11 November 1999

An anniversary miniature sheet and respective First
Day Cover issued by the Cyprus Philatelic Society.
*25 years since the illegal Turkish military invasion
of Cyprus.*

The composition includes the three refugee stamps
between barbed wire, cyclamen and the
mountrange of Pentadaktylos in the background.

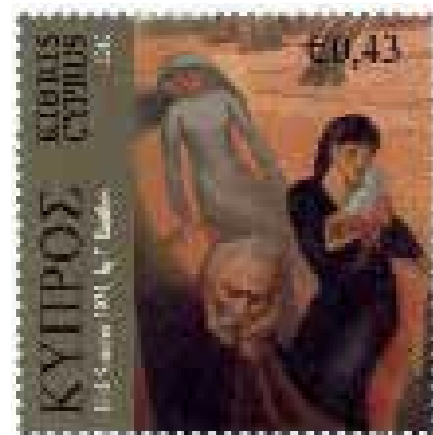
15.
Τηλέμαχος Κάνθος
(1910-1993)
*Σκληροί Χρόνοι. Μαύρο
Θέρος του '74*
1977
Ξυλογραφία σε χαρτί
54 x 30,5 εκ.
Συλλογή του Ιδρύματος
Λευτέρη Οικονόμου

Telemachos Kanthos
(1910-1933)
*Hard Times. Black Summer
of '74*
1977
Woodcut on paper
54 x 30.5 cm
Collection of the Lefteris
Economou Foundation

17.
Τηλέμαχος Κάνθος (1910-1993)
Τρίπτυχο του '74. Η Φυγή I
1981, 1983, 1988
Λάδι σε καμβά
102 x 41 εκ., 102 x 74 εκ., 102 x 43 εκ.
Συλλογή Ιδρύματος Τηλέμαχος Κάνθος

Telemachos Kanthos (1910-1933)
Triptych of '74. Flight I
1981, 1983, 1988
Oil on canvas
102 x 41 cm, 102 x 74 cm, 102 x 43 cm
Collection of the Telemachos Kanthos
Foundation

16.
1^η Οκτωβρίου 2010
Η Κύπρος διά μέσου των αιώνων
Ιστορική Σειρά
Γραμματόσημο που απεικονίζει λεπτομέρεια παραλλαγής
του έργου του Τηλέμαχου Κάνθου *Η Φυγή*.

1st October 2010
Cyprus through the ages
Historical Issue
Stamp depicting a detail from a variation of the
painting *Flight* by Telemachos Kanthos

18.
Λευτέρης Οικονόμου (1930–2007)
Αγκάθια, Σκηνές και Πρόσφυγες
1974
Λάδι σε καμβά
107 x 61 εκ.
Συλλογή Ιδρύματος Λευτέρη Οικονόμου

Lefteris Economou (1930–2007)
Thorns, Tents and Refugees
1974
Oil on canvas
107 x 61 cm
Collection of the Lefteris Economou Foundation

19.
Ανδρέας Λαδόμματος (1940)
Ελευθερία στην Ευρωπαϊκή Κυπριακή Δημοκρατία
2010/11
Λάδι σε καμβά
80 x 60 εκ.
Συλλογή της Βουλής των Αντιπροσώπων

Δωρεά του καλλιτέχνη Ανδρέα Λαδόμματος στη Βουλή των Αντιπροσώπων της Κυπριακής Δημοκρατίας, 20 Ιουνίου 2011

Andreas Ladommatos (1940)
Freedom to the European Republic of Cyprus
2010/2011
Oil on canvas
80 x 60 cm
Collection of the House of Representatives

Donated by the artist Andreas Ladommatos to the House of Representatives of the Republic of Cyprus, 20 June 2011

20.
Τζέιν ΜακΛίν
Το χαμένο παιδί
(προσχέδιο για τον πίνακα αρ.
κατ. 21)
2009
Μολύβι σε χαρτί
71 x 43 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Jane MacLean
The lost child
(preparation drawing for painting
cat. no. 21)
2009
Pencil on paper
71 x 43 cm
Private collection

21.
Τζέιν ΜακΛίν
Το χαμένο παιδί
2009
Λάδι σε καμβά
75,5 x 70,5 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Jane MacLean
The lost child
2009
Oil on canvas
75.5 x 70.5 cm
Private collection

22.
 Λία Λαπίθη (1963)
*Αυτοκόλλητο τοίχου
 τυπωμένο με το προσφυγικό
 γραμματόσημο*
 Πλάστικοποιημένο χαρτί
 2008
 900 x 63 εκ.
 Κρατική Συλλογή Κυπριακής
 Τέχνης

Lia Lapithi (1963)
*Wallpaper of printed refugee
 fund tax stamps*
 Laminated paper
 2008
 900 x 63 cm
 State Collection of Cypriot Art

23.
 Χαμπής Τσαγγάρης
Η Κύπρος μετά την ανεξαρτησίαν (8/10)
 (δεξί μέρος τριπτύχου)
 2021 (επανατύπωση από έργο του 1982)
 Λινογραφία
 83,5 x 73 εκ.
 Συλλογή της Βουλής των Αντιπροσώπων

Hambis Tsangaris
Cyprus after the independence (8/10)
 (right wing of a triptych)
 2021 (reprinted from 1982 work)
 Linocut
 83.5 x 73 cm
 Collection of the House of Representatives

24.
 Μιχάλης Κουντούρης (1960)
Το μεγάλο κύμα της Μεσογείου
 2018
 Σινική μελάνη και ακρυλικά σε χαρτί ακουαρέλας
 30 x 40,5 εκ.
 Πρώτη δημοσίευση στην *Εφημερίδα των Συντακτών*,
 1^η Ιουλίου 2018
 Ιδιωτική συλλογή

Michalis Kountouris (1960)
The great wave of the Mediterranean
 2018
 Chinese ink and acrylics on watercolour paper
 30 x 40.5 cm
 First published in the *Editors' Newspaper*,
 1st July 2018
 Private collection

25.
 Ανδρέας Νικολάου (1966)
Αγόρι μπροστά από το συρματοπλέγμα
 2022
 Μελάνι σε χαρτί
 65 x 50 εκ.
 Συλλογή του καλλιτέχνη

Andreas Nicolaou (1966)
A boy in front of the barbed wire
 2022
 Ink on paper
 65 x 50 cm
 Collection of the artist

26.
Γιώργος Γαβριήλ (1959)
Τα συρματοπλέγματα
2022
Γκούας
29,5 x 42 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

George Gabriel (1959)
Barbed wire
2022
Gouache
29.5 x 42 cm
Private collection

27.
Κατερίνα Χριστοδούλου (1960)
Στην Αμμόχωστο
2022

Η φωτογραφία λήφθηκε στις 4 Ιανουαρίου 2022 στην εντός των τειχών πόλη της Αμμοχώστου, όπου βρίσκεται το ιστορικότερο κομμάτι της πόλης. Πριν από την εισβολή ήταν ο τουρκοκυπριακός θύλακας.

Τα περιστέρια, που διαχρονικά συμβολίζουν την ειρήνη, κάθονται μπροστά από τον φεγγίτη μιας εκκλησίας που μετατράπηκε σε τζαμί και ένα συρματοπλέγμα. Τα μηνύματα διαχωρισμού και περιορισμού που αντιπροσωπεύει το συρματοπλέγμα δεν εμποδίζουν το αγαθό συναπάντημα των πουλιών.

Katerina Christodoulou (1960)
In Famagusta
2022

The photo was taken on 4 January 2022 inside the walls of Famagusta, where the most historic part of the city is located. Before 1974 it consisted the Turkish Cypriot enclave.

Doves, a timeless symbol of peace, appear in front of the skylight of a church-turned-mosque and a barbed wire fence. The messages of separation and containment represented by the barbed wire do not prevent the birds from meeting each other.

Η ΠΕΡΙΚΛΕΙΣΤΗ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ

Η ΔΙΚΗ ΜΑΣ ΕΥΘΥΝΗ

“[...] ό,τι είστε, μην ξεχνάτε, δεν είστε από τα χέρια σας μονάχα, όχι. Χρωστάτε και σε όσους ήρθαν, πέρασαν, θα έρθουν, θα περάσουν. Κριτές θα μας δικάσουν, οι αγέννητοι, οι νεκροί [...]”

Κωστής Παλαμάς, *Η λειτουργία δεν τέλειωσε*, 1925

THE FENCED TOWN OF FAMAGUSTA

OUR OWN RESPONSIBILITY

[...] whatever you are, do not forget, you are not out of your hands alone, no. You are in debt to those who came, passed, will come, will pass. Judges, they will judge us, the unborn, the dead [...]

Costis Palamas, *The liturgy is not finished*, 1925

Αμμόχωστος... Βασιλεύουσα... πόλη φάντασμα

Αμμόχωστος... Βασιλεύουσα... πόλη φάντασμα. Εύλογα μπορεί να διερωτηθεί κανείς με ποιο τρόπο αυτοί οι δύο χαρακτηρισμοί μπορεί να αρμόζουν στην πόλη του Ευαγόρα, στην πόλη όπου κάποτε άνθιζε το κοσμοπολίτικο πνεύμα της Ανατολικής Μεσογείου, ενώ σήμερα κυριαρχεί η σιωπή και η εγκατάλειψη. Το όμορφο και φωτεινό παρελθόν της Αμμοχώστου αναπαράβηται με τη σημερινή θλιβερή εικόνα εγκατάλειψης. Οι παράνομες ενέργειες της Τουρκίας και του κατοχικού καθεστώτος εντός της περικλειστης πόλης των Βαρωσίων μάς υπενθυμίζουν αυτό που δεν ξεχάστηκε ποτέ, ότι η εισβολή και η συνεχιζόμενη κατοχή είναι οδυνηρή και καταστροφική.

Αναμφισβήτητα, η χρονική στιγμή κατά την οποία πραγματοποιείται η έκθεση όχι μόνο δεν είναι τυχαία, αλλά μπορεί να χαρακτηρισθεί και ως ιδιαίτερα σημαντική. Η Τουρκία και το κατοχικό καθεστώς έχουν προβεί σε μονομερείς και παράνομες ενέργειες στην περικλειστη πόλη των Βαρωσίων, παραβιάζοντας κατάφωρα τα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και ειδικότερα τα Ψηφίσματα 550/1984 και 789/1992, τα οποία καλούν για τη μεταβίβαση της περικλειστης περιοχής των Βαρωσίων στη διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών (550/1984) και την επέκταση της ζώνης ελέγχου της Ειρηνευτικής Δύναμης, έτσι που να περιλαμβάνει τα Βαρώσια (789/1992). Ενδεικτικό της σημασίας που αποδίδει το Συμβούλιο Ασφαλείας για το ζήτημα της περικλειστης περιοχής των Βαρωσίων είναι και το πρόσφατα υιοθετηθέν ψήφισμα για ανανέωση της εντολής UNFICYP [2674 (2023)], στο οποίο καταγράφεται ότι η όποια περαιτέρω μονομερής κίνηση από μέρος της Τουρκίας στην περικλειστη περιοχή των Βαρωσίων θα προκαλέσει την αντίδραση του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Από την πρώτη στιγμή η Κυπριακή Δημοκρατία έχει θέσει το θέμα προβαίνοντας σε παραστάσεις τόσο στα Ηνωμένα Έθνη, την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και σε άλλους διεθνείς οργανισμούς όσο και διμερώς.

Οι παράνομες τουρκικές ενέργειες καταδικάστηκαν από το Συμβούλιο Ασφαλείας, καθώς και από τον

Famagusta... Regina... ghost town

Famagusta... Regina... ghost town. One may reasonably wonder how these two characterisations befit the city of Evagoras, the city where the cosmopolitan spirit of the Eastern Mediterranean once flourished and today silence and abandonment prevail. The beautiful and bright past of Famagusta is contrasted with today's sad image of abandonment. The illegal actions of Turkey and the occupying regime within the fenced city of Varosha remind us of what has never been forgotten: that the invasion, and the continued occupation, is painful and destructive.

Undoubtedly, the moment in which the exhibition takes place, not only is not accidental, but can also be characterised as particularly important. Turkey and the occupation regime have carried out unilateral and illegal actions in the fenced city of Varosha in flagrant violation of the relevant resolutions of the United Nations Security Council, and in particular Resolutions 550/1984 and 789/1992, which call for the transfer of the fenced area of Varosha to the administration of the United Nations (550/1984) and for the extension of the control zone of the Peacekeeping Force so as to include Varosha (789/1992).

Indicative of the importance that the Security Council attaches to the issue of the fenced Varosha area is the recently adopted Resolution for the renewal of the UNFICYP mandate [2674 (2023)], which states that any further unilateral action by Turkey in the fenced area of Varosha will cause the reaction of the Security Council.

From the very beginning, the Republic of Cyprus has raised the issue by making representations both to the United Nations, the European Union, and other international organisations, as well as bilaterally.

The illegal Turkish actions were condemned by the Security Council, as well as by the High Representative of the EU and Vice-President of the European Commission, Mr. Borel, on behalf of the 27 member states. The above statements call for the respect of the relevant resolutions of the Security Council and call for the reversal of the

Υπατο Εκπρόσωπο και Αντιπρόεδρο της Ένωσης κ. Μπορέλ εκ μέρους των 27 κρατών μελών της ΕΕ. Οι πιο πάνω δηλώσεις ζητούν τον σεβασμό των σχετικών ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας και καλούν σε ανάκληση των ενεργειών εντός της περικλειστης περιοχής των Βαρωσίων.

Όμως, παρά τις καταδίκες της διεθνούς κοινότητας και τις εκκλήσεις για ανάκληση των ενεργειών, η Τουρκία και το κατοχικό καθεστώς συνεχίζουν τις παράνομες και προκλητικές ενέργειες στα Βαρώσια, σε μια προσπάθεια εδραίωσης νέων τετελεσμένων επί του εδάφους. Οι ενέργειες αυτές έχουν ως σαφή στόχο να ενταφιάσουν κάθε προοπτική επανέναρξης των συνομιλιών για συνολική λύση στη συμφωνημένη βάση διζωνικής δικαιοδικής ομοσπονδίας, όπως αυτή περιγράφεται στα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών.

Δικό μας χρέος και ευθύνη, η συνεχής προσπάθεια για αντιμετώπιση των τουρκικών προκλήσεων και η επανέναρξη ουσιαστικών συνομιλιών, με μοναδικό και αδιαπραγμάτευτο στόχο τον τερματισμό της σημερινής κατάστασης, μέσω μίας λύσης εντός του πλαισίου των σχετικών ψηφισμάτων των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και των αρχών και κοινών αξιών της ΕΕ.

Το τραγικό παρόν πρέπει να το διαδεχθεί το ελπιδοφόρο μέλλον.

Πρέσβης Κορνήλιος Σ. Κορνηλίου

*Γενικός Διευθυντής Υπουργείου Εξωτερικών
Κυπριακής Δημοκρατίας*

actions within the fenced area of Varosha. However, despite the condemnation of the international community and calls for the reversal of the actions, Turkey and the occupation regime continue the illegal and provocative actions in Varosha in an attempt to consolidate new faits accomplis on the ground. These actions are clearly aimed at burying any prospect of resuming talks for a comprehensive settlement on the agreed basis of a bi-zonal bi-communal federation, as described in the United Nations Security Council resolutions.

Our duty and responsibility is to continue efforts to address Turkish provocations and to resume meaningful talks, with the sole and non-negotiable goal of ending the current situation, through a settlement within the framework of the pertinent UN Resolutions and the principles and common values of the EU.

The tragic present must be succeeded by a hopeful future.

Ambassador Kornelios S. Korneliou

*Permanent Secretary, Ministry of Foreign Affairs
Republic of Cyprus*

28.
Γιώργος Σκοτεινός (1937-2022)
Άλγοα της Αμμοχώστου
1967
355 x 190 εκ.
Ακρυλικό σε καμβά
Ιδιωτική συλλογή, Λευκωσία

George Skotinos (1937-2022)
Horses of Famagusta
1967
355 x 190 cm
Acrylic on canvas
Private collection, Nicosia

Ο παρών πίνακας ήταν μέρος των έργων που εκπροσώπησαν την Κύπρο στην Μπιεννάλε της Βενετίας το 1968. Αυτή ήταν η πρώτη φορά που η Κύπρος συμμετείχε σε αυτή τη σημαντική διοργάνωση.

Το κείμενο του επιμελητή της κυπριακής συμμετοχής στην Μπιεννάλε της Βενετίας Τόνι Σπιτέρι για το έργο *Άλγοα της Αμμοχώστου* παραμένει εξαιρετικά επίκαιρο:

Η φαντασία του Γιώργου Σκοτεινού εξυψώνεται επίσης από τους ναΐφ και την τραγική φιληθονία με την οποία τρέφεται η γη του. Με ελκυστικές εικόνες, σε μια παθιασμένη ατμόσφαιρα και με ένα μπαρόκ σουρεαλιστικό ύφος, παραπέμπει στο υποβλητικό όραμα των αλόγων που θυσιάστηκαν περήφανα από τους βασιλιάδες της Εγκωμής ή των ειδώλων από τερακότα, θεματοφύλακες των θρύλων, των οποίων η πχώ χάνεται στην ομίχλη του χρόνου. Αυτές οι ακρωτηριασμένες, παραμορφωμένες εικόνες περιστρέφονται σε έναν πολυδιάστατο χώρο, σε μια φαντασμαγορία, στην οποία το παράξενο και το όνειρο δημιουργούν ψυχολογικές καταστάσεις που πλησιάζουν το παράλογο.

Κατάλογος της Μπιεννάλε Βενετίας (πρώτη έκδοση), 22 Ιουνίου-20 Οκτωβρίου 1968, σ. 73, 75 (στα ιταλικά).

The painting was part of Cyprus's representation in the Venice Biennale in 1968. This was the first time that Cyprus participated in this important event.

The text of the curator of the Cypriot pavilion at the 1968 Venice Biennale, Tony Spiteris, about the monumental painting *Horses of Famagusta*, remains extremely relevant to the present day:

The imagination of George Skotinos is also exalted by the primitive artists and the tragic voluptuousness with which his land is nourished. With attractive images, in a passionate atmosphere and with a baroque surrealist style, he evokes the suggestive vision of the horses proudly sacrificed by the kings of Engomi or of the terracotta idols, custodians of legends, whose echo is lost in the mists of time. These mutilated, deformed images spin in a multidimensional space, in a phantasmagoria, in which the bizarre and the dream create psychological states verging on the absurd.

Catalogue of Venice Biennale (first edition), 22 June-20 October 1968, p. 73, 75 (in Italian).

29.
Παναγιώτης Πασάντας (1971)
*Εκάτη, θεά και προστάτιδα
των σταυροδρόμων*
2022
Κεραμικό και μεταλλικό σύρμα
38 x 42 x 42 εκ.

Η Εκάτη είναι χθόνια θεότητα της αρχαιοελληνικής θρησκείας. Κόρη των τιτάνων Πέρση και Αστερίας, ήταν πανίσχυρη, αφού προικοδοτήθηκε με μερίδια των τριών βασιλείων: της γης, του ουρανού και της θάλασσας, τα οποία συνέχισε να ορίζει ακόμη και μετά την έλευση του Δία. Στην τέχνη απεικονίζεται συνήθως ως τρισωμη φιγούρα και τα ιδιαίτερα σύμβολά της είναι οι δύο δάδες και το κλειδί.

Ως τρισωμη θεά, η Εκάτη κυβερνούσε, εκτός από μέρος της θάλασσας, της γης (συμπεριλαμβανομένου του Κάτω Κόσμου) και του ουρανού, και τις τρεις φάσεις της σελήνης. Είχε επίσης την ικανότητα να βλέπει το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον.

Σύμφωνα με ένα αρχαίο τελετουργικό, οι πιστοί άφηναν φαγητό για την Εκάτη στο σημείο συνάντησης τριών δρόμων, δηλαδή εκεί από όπου κανείς μπορούσε να πάει προς όλες τις κατευθύνσεις. Το τελετουργικό γινόταν, όταν κάποιος χρειαζόταν να λάβει μια σημαντική απόφαση ή πριν από ένα ταξίδι, οπότε επικαλούνταν την Εκάτη ως θεά της προφητείας και του οράματος. Για τον ίδιο λόγο η Εκάτη θεωρούνταν προστάτιδα των σταυροδρόμων και, συχνά, αγάλματά της απαντούσαν σε αυτά τα μέρη, καθώς και σε εισόδους και περάσματα.

Στο γλυπτό που δημιούργησα η Εκάτη έχει αφήσει στο έδαφος τις δάδες, το κλειδί και το σπαθί που κρατούσε. Ανοίγοντας μια πόρτα στα σπλάχνα της, αφήνει να βγει από μέσα της το έμβλημα του συνόρου και του εγκλωβισμού, το συρματοπλέγμα. Αυτοεγκλωβίζει έτσι τον εαυτό της, με όλους τους συμβολισμούς που αυτή της η πράξη συνεπάγεται.

Panayiotis Pasantas (1971)
*Ekati, goddess and guardian
of the crossroads*
2022
Ceramic and metal wire
38 x 42 x 42 cm

Hekate is a chthonic deity of ancient Greek religion. The daughter of the titans Persis and Asteria, she was extremely powerful because she had been endowed with shares of the three kingdoms: earth, sky and sea, which she continued to govern, even after the advent of Zeus. In art she is usually depicted as a three-bodied figure and her special attributes are a pair of torches and a key.

As a three-bodied goddess, Hekate ruled in addition to a part of the sea, the earth (including the underworld) and the sky, all three phases of the moon, and she further had the ability to see the past, present and future. According to an ancient ritual, the faithful left food for Hekate at the meeting point of three roads, that is, where one could go in all directions. The ritual was performed when one had to take an important decision or before a journey, thus invoked Hekate as the goddess of prophecy and vision. For this reason, Hekate was considered the protector of crossroads and often her statues were placed at these locations, and also at entrances and passages.

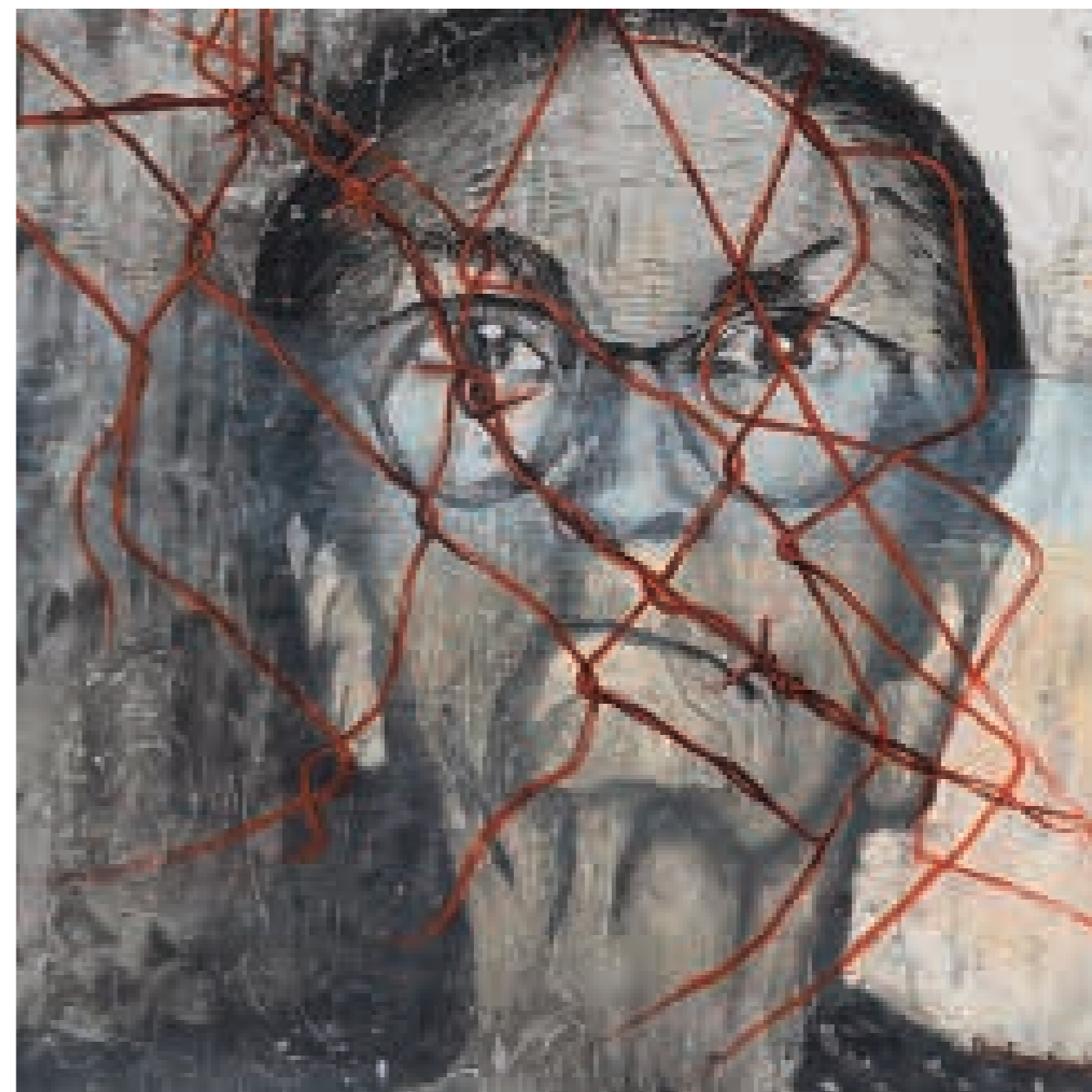
In the sculpture I created, Hekate has placed the torches, the key and the sword she was holding on the ground. Opening a door to her chest, she lets out the barbed wire, visual representation of the border and confinement. She thus entangled herself, with all the connotations that her act entails.

30.
Ελίνα Σαρρή Βαρνάβα (1956)
Αιώνιος Βασανισμός
2023
Ακρυλικό και συρματόπλεγμα σε giclée καμβά (1/1)
80 x 80 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Elena Sarri Varnava (1956)
Eternal Suffering
2023
Acrylics and barbed wire on giclée canvas (1/1)
80 x 80 cm
Private collection

31.
Ελίνα Σαρρή Βαρνάβα (1956)
Εγκλωβισμένη Ψυχή
2023
Ακρυλικό και συρματόπλεγμα σε giclée καμβά (1/1)
80 x 80 εκ.
Ιδιωτική συλλογή

Elena Sarri Varnava (1956)
Enclaved Soul
2023
Acrylics and barbed wire on giclée canvas (1/1)
80 x 80 cm
Private collection

32.
Ελίνα Θεοδότου (1981) και
Μάριος Θεοφιλίδης (1981)
- Status Theta
Χρυσάλλιδες
2022
Μικτά υλικά, σαπούνι, οικιακή
σκόνη και μεταλλικό δίχτυ
180 x 30 x 20 εκ.
(κατά προσέγγιση)

Με αφετηρία το Προσφυγισμό, οι καλλιτέχνες χρησιμοποίησαν τη μορφή του εμβρύου σε σχέση με την παιδική μορφή που αναπαρίσταται στο Προσφυγισμό, όπως επίσης το μεταλλικό δίχτυ και το μεταλλικό σύρμα, τα οποία αντιστοιχούν στο συρματόπλεγμα. Το μεταλλικό κουκούλι λειτουργεί τόσο προστατευτικά όσο και παρεμβατικά ως προς το έμβryo. Ταυτόχρονα, αποτελεί τον χώρο μετάλλαξης και αναγέννησης του εμβρύου. Το έμβryo αναγεννάται, μεταμορφώνεται, μεταλλάσσεται και επαναπροσδιορίζεται, ως αποτέλεσμα των καταστροφικών επιρροών των οποίων επιδέχεται.

Η σκιά, ως αναφορά στο παρελθόν και τη συλλογική μνήμη, συνοδεύει το παρόν και αντανakλάται σε διαφορετικές μορφές και διαστάσεις. Με αυτό τον τρόπο δημιουργεί διαφορετικές εντάσεις αναλόγως του χώρου και του χρόνου, της διάστασης και απόστασης, αλλά και της προσωπικής προοπτικής του θεατή.

Το στοιχείο του νερού, ως αναφορά στο σύγχρονο μεταναστευτικό θέμα, λειτουργεί είτε ως δίοδος διαφυγής είτε καταστροφικά. Νερό και σαπούνι λειτουργούν συνδυαστικά για την επίτευξη της κάθαρσης και της μετάλλαξης προς τη μεταμόρφωση και την αναγέννηση.

Elina Theodotou (1981) and
Marios Theophilides (1981)
- Status Theta
Chrysalis
2022
Mixed media, soap, household
dust and metal mesh
180 x 30 x 20 cm
(by approximation)

Using the Prosfigosimo as a starting point, the artists used the embryo form in relation to the child's figure which is shown on the Prosfigosimo, as well as the metal mesh and the metal wire, which took the form of the barbed wire. In relation to the embryo, the metal cocoon works both protectively, as well as intrusively. At the same time it creates a space of mutation and rebirth for the embryo. The latter is reborn, transformed, mutated and redefined, as a result of the catastrophic interferences it has sustained.

The shadow, as a reference to the past and to the collective memory, accompanies the present and is reflected in various forms and dimensions. In this way, it creates various intensities depending on the time and space, the dimension and the distance, as well as the personal viewpoint of the onlooker.

The water element, as a reference to the current refugee issue, functions either as an escape passage or catastrophically. Water and soap work collaboratively for the accomplishment of the catharsis and the mutation towards the transformation and rebirth.

33.
Λία Λαπίθη (1963)
*Καθορίζοντας τη σιωπή – Αμμόχωστος –
Κύπρος*
2009
28,5 χμ./ώρα
00:19:20
Κρατική Συλλογή Κυπριακής Τέχνης

Lia Lapithi (1963)
Defining silence – Famagusta – Cyprus
2009
28.5 km/hr
00:19:20
State Collection of Cypriot Art

Γιώργος Πανταζής (1965)

Οι φωτογραφίες από την περικλειστη πόλη της Αμμοχώστου λήφθηκαν στις 17 Ιουλίου 2021, τρεις ημέρες πριν από το παράνομο άνοιγμα παραθαλάσσιου τμήματός της, με αφορμή την επίσκεψη του Τούρκου Προέδρου Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν.

47

Όταν εκείνο τον Αύγουστο, με τόσες άηλες χιλιάδες κατοίκους, εγκαταλείπαμε την πόλη μας, ποτέ δεν είχαμε πιστέψει ότι δε θα επιστρέφαμε ξανά στον τόπο μας ως νόμιμοι και μόνιμοι κάτοικοι.

Μετά από 47 χρόνια και αφού έδειξα στους «αστυνομικούς» το δελητίο ταυτότητάς μου, περπάτησα ξανά σε κάποιους δρόμους της γενέτειρας πόλης μου. Μόνο σε αυτούς που οι στημένοι σε κάποια σημεία φρουροί μου επέτρεπαν.

Απόκοσμη ατμόσφαιρα, η φύση να κυριαρχεί στους δρόμους, τα κτίσματα ληηλατημένα και ρημαγμένα. Αμείλικτος ο χρόνος. Μέσα από τα χαλάσματα η βουβαμάρα διακόπτεται από τις υπόκωφες φωνές των ψυχών που καταριούνται την προστυχιά που συντελείται εδώ και μισό σχεδόν αιώνα. Εγκατάλειψη κι ερημοποίηση μιας ολόκληρης πόλης που αποτελούσε υπόδειγμα ανάπτυξης, ευημερίας και πολιτισμού και έσφυζε από ζωή.

Με τις φωτογραφίες μου καταγράφω το δικό μου παρελθόν στο σήμερα, φτιαγμένο από αναμνήσεις που με κάθε βήμα ξαναζωντάνεψαν 47 χρόνια μετά, στην πόλη της Αμμοχώστου.

George Pantazis (1965)

The photographs of the fenced off area of Famagusta were taken on July 17, 2021, three days prior to the illegal opening of a part of the city's seafront section, on the occasion of the visit of Turkish President Recep Tayyip Erdogan.

47

When, that August, along with many thousands of inhabitants, we were fleeing our city, we had never thought that we would not return to our land as legal and permanent residents.

Forty-seven years later, after having shown the "police officers" my identity card, I walked again some of my hometown's streets only those which the guards, stationed in some points, allowed me to. An eerie atmosphere, nature dominating the streets, buildings looted and destroyed. Time is relentless. Through the ruins, the muteness is interrupted by the muffled voices of souls cursing the disgrace that has been going on for almost half a century. Abandonment and desolation of an entire city that used to be a model of development, prosperity and culture, and was bursting with life.

Through my photos I record my own past in the present, made of memories that came to life with every step I took 47 years later in the city of Famagusta.

34.

Των Ελλήνων
72 x 48 εκ.

Of the Greeks
72 x 48 cm

35.
Ελληνικόν Γυμνάσιον
100 x 67 εκ.

Greek Gymnasium
100 x 67 cm

36.
Γεια σου, αγαπημένη μου... Hello, my dear...
100 x 67 εκ. 100 x 67 cm

37.
Σtop Stop
100 x 67 εκ. 100 x 67 cm

38.
Σταυροδρόμι Crossroad
32 x 48 εκ. 32 x 48 cm

39.
Παστέλ *Pastel*
32 x 48 εκ. 32 x 48 cm

40.
Γύμνια *Nakedness*
100 x 67 εκ. 100 x 67 cm

41.
Ποπ *Pop*
72 x 48 εκ. 72 x 48 cm

42.
Συμμετρία *Symmetry*
100 x 67 εκ. 100 x 67 cm

44.
Επανάληψη *Repetition*
100 x 67 εκ. 100 x 67 cm

43.
Βιτρίνα *Shop window*
72 x 48 εκ. 72 x 48 cm

45.
Παζάρι *Bazaar*
100 x 67 εκ. 100 x 67 cm

46.
Φλώριδα *Florida*
80 x 120 εκ. 80 x 120 cm

47.
Εβροσία *Parish*
80 x 120 εκ. 80 x 120 cm

48.
Ολυμπιακή *Olympic*
72 x 48 εκ. 72 x 48 cm

50.
Κατεύθυνση *Direction*
72 x 48 εκ. 72 x 48 cm

49.
Πάρδος *Bystreet*
100 x 67 εκ. 100 x 67 cm

51.
Κήμακοστάσιο *Staircase*
72 x 48 εκ. 72 x 48 cm

52.
Κοντόφορ *Contrast*
93 x 140 εκ. 93 x 140 cm

53.
Σκιά *Shadow*
72 x 48 εκ. 72 x 48 cm

Τη φιλοτελική ενότητα επιμελήθηκε ο αντιπρόεδρος της Κυπριακής Φιλοτελικής Εταιρείας Άκνς Χρίστου.

The philatelic section has been curated by the vice-president of the Cyprus Philatelic Society Akis Christou.

Το Κυπριακό Προσφυγόσημο **The Cyprus Refugee stamp**

Η Τουρκική εισβολή της 20ης Ιουλίου του 1974, είχε αποτέλεσμα την προσφυγολήθη του 40% των Ελληνοκυπρίων από τις απελευθερωμένες και ελεγχόμενες περιοχές του Νησιού. Μέσα στα πλαίσια της προσπάθειας για βοήθεια των εκπαθισθέντων, το κράτος αποφάσισε να θέσει φορολογία στην αποστολή αλληλογραφίας στο ύψος των 10 μιλς ανά επιστολή.

Το πρώτο γραμματόσημο το οποίο απεικονίστηκε με τις λέξεις «ΤΑΜΕΙΟΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ», στην Αγγλική, Ελληνική και Τουρκική γλώσσα, ήταν το γραμματόσημο των 5 μιλς της οριστικής σειράς του 1971. Συλλέχθηκε, στο οποίο απεικονίζεται η Άρως Γκιργκίς έφρατος να μέραται με τον δράκο. Η σχετική απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου η οποία πάρθηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 1974, μερικομήθηκε σε διάταγμα, το οποίο τέθηκε σε ισχύ την 2η Οκτωβρίου 1974.

Στις 18 Οκτωβρίου 1974, το ταχυδρομικό Υπουργείο, επιβεβαίωσε την απόφαση του να έκδοση εθνικού προσφυγόσημο, στο οποίο να περιέχεται εικόνα η οποία να κλείνει και να βοηθά στην ασφαλή της πλοήγησης.

Η Τρίτη έκδοση του προσφυγόσημο, τέθηκε σε κυκλοφορία στις 10 Ιανουαρίου 1977, το οποίο απεικονίζει προσφυγικό μωροσώο οικό οικογένεια. Η σχεδίαση ήταν του Τάσσου, η απόφαση πραγματοποιήθηκε από τον τότε Απαιτήση-Έκδο, σε φύλλα των 100 (10x10) σε γραμμή με υδατοσημάριο "F" και με οδόντοση 12x x 12. Η ποσότητα εκτύπωσης ήταν 6 000 000.

Το παρόν αποτελεί το τελικό δείγμα που εγκρίθηκε, σε τρεις γλώσσες (αγγλικά, ελληνικά, τουρκικά) στις 9 Νοεμβρίου 1976 από τον τότε Διευθυντή Κ.Γ. Σπυρίδης.

Τύπος Τυπογραφικών Ρεζερβάρια, Γ.Κ. 166/76

The Turkish invasion of Cyprus on 20 July 1974, resulted in the displacement of 40% of the Greek-Cypriot population from the occupied part to the Republic of Cyprus controlled area of the island. Amongst other measures for the relief of the refugees, the government decided to tax all correspondence with a surcharge of 1c per letter.

The first tax stamp to be overprinted "REFUGEE FUND", in English, Greek and Turkish, was the 5 mils stamp from the 1971 definitive issue, depicting St. George on a horseback, slaying the dragon.

The decision was taken by the Council of Ministers on 12 September 1974 and was then issued as a decree with effect from 1 October, 1974.

On 18 October 1974, the Department of Postal Services, confirmed their decision to issue a new refugee fund stamp, on which a crying woman was to carry a child in her arms.

The third issue of the refugee stamp was calculated on 10 January 1977. The image shows a child sitting down in front of a barbed wire.

The design is attributed to Tassos and the printing was undertaken by the Greek printing house Aspiotis-Ekta, in sheets of 100 stamps (10x10), on a type F watermarked paper. These were then perforated 12x x 12. The printing quantity was 6 000 000.

The final proof above was approved, in three colours (the final design had been) on 9 November 1976, from the Director of Postal Services K.G. Spyridis.

Department of Postal Services, P.S. 266/76

Το Κυπριακό Προσφυγόσημο **The Cyprus Refugee stamp**

Γραμματόσημο της οριστικής σειράς του 1971 με απεικονιστική «ΤΑΜΕΙΟΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ» και περικοπημένη σε 5 μιλς από 10 μιλς, κυκλοφόρησε την 1 Οκτωβρίου 1974.

Σχέδιο: Α. Τάσσου
Εκτύπωση: Απαιτήση ΕΚΑ σε φύλλα των 100 υδατογραφημένου χαρτί "F"
Οδόντοση 12 x 12%
7 000 000 προσφυγόσημα

The 5 mils stamp from the 1971 definitive issue, overprinted "REFUGEE FUND", surcharged with 10 on 5 mils, issued on 1 October 1974.

Designed by A. Tassos
Printer: Aspioti-Ekta in sheets of 100
Watermarked paper "F"
Perforation 12 x 12%
7 000 000 stamps

Γραμματόσημο των 20 μιλς, του 1973, αλληλογραφικό τέλει, με το πρώτο γραμματόσημο το οποίο κλήθηκε να είναι μέρος του ταχυδρομικού προσφυγικού σε αποστολή από τους Αγίους Τράπεζες, προς το Ραδιοφωνικό Ύψωμα Κύπρου, Α. 1973, 20 mils stamp marking the local rate, with the first refugee fund stamp on cover posted at the village of Agi Triantafyllou to the Cyprus Broadcasting Corporation.

Οι Ταχυδρομικές Υπηρεσίες είχαν αποφασίσει στις 18 Οκτωβρίου 1974, να εκδόσουν ειδικό προσφυγισμό για τις ανάγκες του τμήματος όπως όριζε το διάταγμα για το ειδικό προσφυγικό τέλος για επιστολές.

Το γραμματόσημο, ήθελε να παριστάνει γυναίκα η οποία να κλαίει και να βαστά στην αγκαλιά της παιδάκι. Ο χαράκτης Τάσος, είχε κληθεί να προβεί σε οποιεσδήποτε διορθώσεις θεωρούσε απαραίτητες στο γραμμικό σχέδιο, έτσι ώστε να δώσει το τελικό αποτέλεσμα, εκφραστικότητα και θλίψη των προσώπων.

Η φωτογραφία στα δεξιά είναι αυτή που στάλθηκε στους Ασιπώτη Έλκα. Η αρχική παραγγελία, σύμφωνα με σχετική επιστολή των Ταχυδρομικών Υπηρεσιών της 19ης Οκτωβρίου 1974, ήταν για 7 000 000 τεμάχια.

PS1/1949 Κρατικό Αρχείο Κύπρου

The Cyprus postal Services, decided on 18 October 1974 to place into circulation a new stamp dedicated to the refugee fund in accordance to the needs of the department and in order to follow the guidelines of the decree of the refugee fund on both local and foreign letters.

The stamp was to show an old lady weeping and bear a small child in her arms.

The engraver Tassos was tasked to perform any necessary corrections he thought that were necessary in order that, the final result would show the sadness of the moment.

The photograph on the left is the one sent to Aspioti-Elka. The order for the stamps, on 19 October 1974, was for 7 000 000 pieces

PS1/1949 Cyprus State Archives

Δοκίμιο στο μέγεθος του γραμματισμού, σύμφωνα με το σχέδιο στα δεξιά.

PS1/1949 Κρατικό Αρχείο Κύπρου

Proof in the actual size of the stamp, as the hand drawn essay on the right.

PS1/1949 Cyprus State Archives

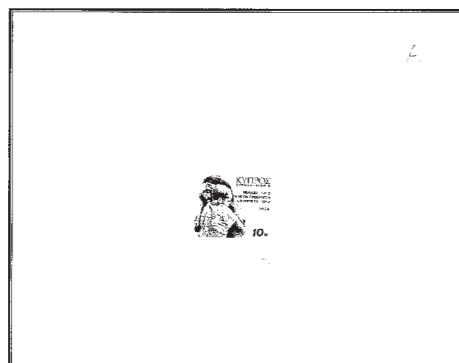

Σχέδιο του προσφυγισμού στο χέρι με την ένδειξη των 10 μιλς στο πάνω μέρος αντί κάτω δεξιά όπως στο τελικό γραμματόσημο.

PS1/1949 Κρατικό Αρχείο Κύπρου

Hand drawn refugee fund stamp with the 10 mils denomination on the top right instead of the bottom right as in the final stamp.

PS1/1949 Cyprus State Archives

Τελικό δοκίμιο χωρίς οδόντωση όπως το προσφυγισμό το οποίο εκδόθηκε. Εξείλες Α και 3 φαίνονται στην κάρτα.

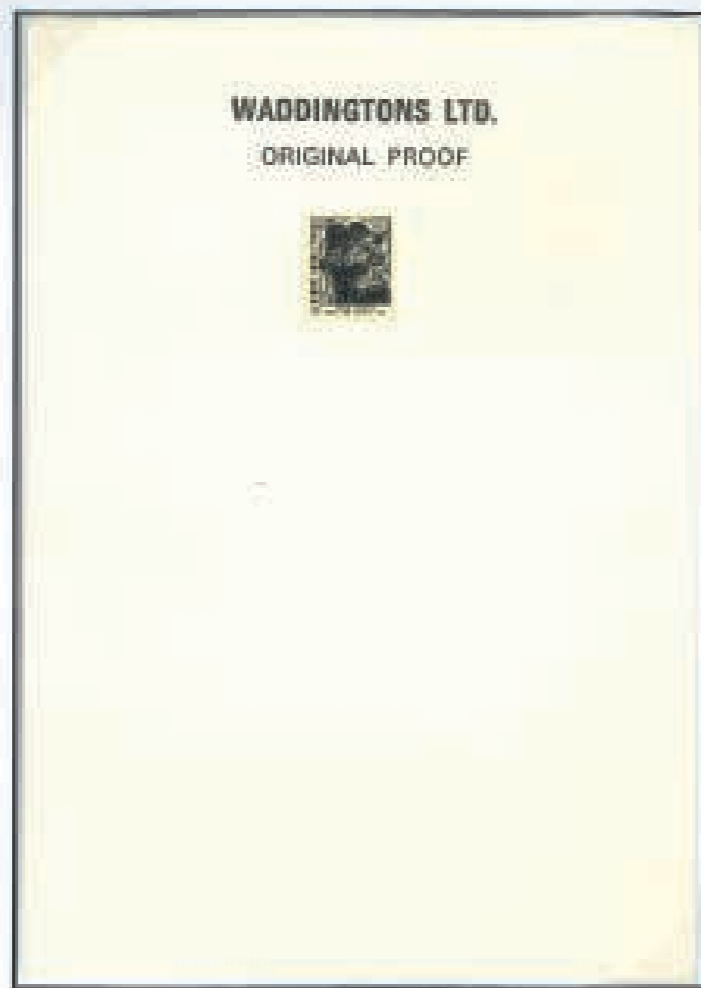
Τμήμα Ταχυδρομικών Υπηρεσιών

Final proof without perforation as the printed stamp. Markings of A and 3 are on the card.

Department of Postal Services

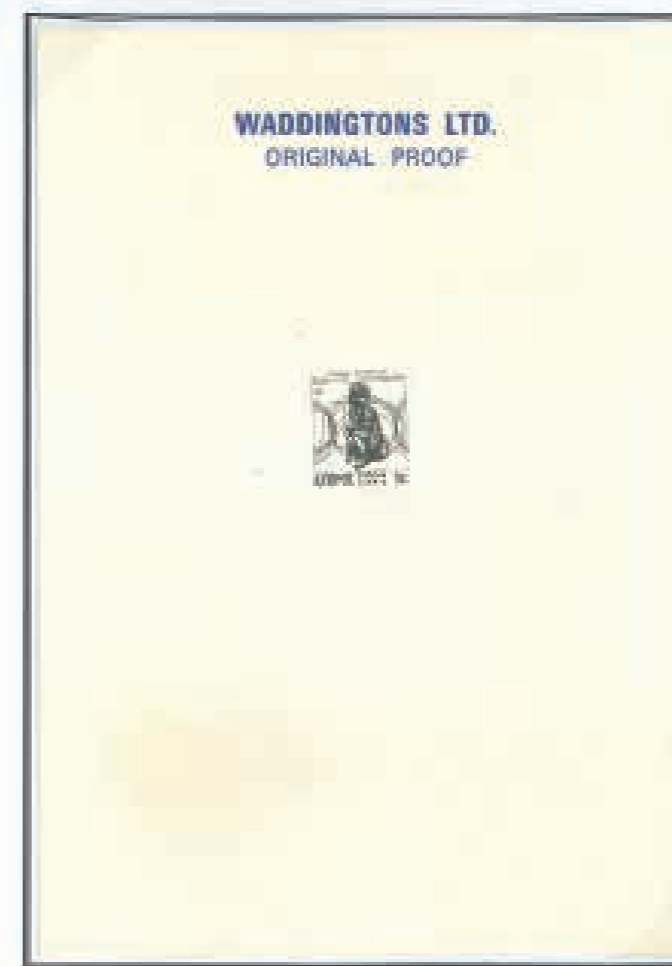

Σχέδιο του 1984, το οποίο προεβλήθη αλλά δεν εγκρίθηκε για εκτύπωση επειδή ήταν σε χαρτί από τους εκδότες Waddingtons Ltd., Αγγλία

Unaccepted 1984, essay on paper board From the printers Waddingtons Ltd.

Τμήμα Ταχυδρομικών Υπηρεσιών

Department of Postal services

Σχέδιο του 1984, το οποίο εγκρίθηκε για εκτύπωση επειδή ήταν σε χαρτί από τους εκδότες Waddingtons Ltd., Αγγλία

Accepted, 1984, essay on paper board From the printers Waddingtons Ltd.

Τμήμα Ταχυδρομικών Υπηρεσιών

Department of Postal services

Εκδόση για τα πρώτα προσφύγων τα οποία στάλθηκε σε κυκλοφορία στις 18 Ιουνίου 1984. Τον Μάιο του 1988, πραγματοποιήθηκε ανατύπωση με χρονολογία 1984.

1984 printing 1988 printing

Η διαφορά στις δύο εκδόσεις είναι η θέση των γραμμάτων "T" και "S".
The difference between the two printings lies in the position of the letters "T" and "S".

Obligatory tax refugee fund stamp, issued on 18 June 1984. In May 1988, a reprint was performed with the same date of 1984 on the stamp.

Designed by A. Tassou
Printers: Aspioti-Elika in sheets of 100
Watermarked paper "F"
Perforation 12x x 12
15 000 000 stamps.

Σχέδιο: Α. Τάσου
Εκτύπωση: Ασπιώτη ΕΛΚΑ σε φύλλα των 100
Υδατογραφήματα χαρτί "F"
Οδόντυση 12x x 12
15.000.000 προσφυγόσημα

Επιστολή με το προσφυγόσημο της πρώτης εκδόσεως του 1984 το οποίο στάλθηκε από την Σκρίνου Στάσιον προς την Αμερική.
The first printing of the 1984 refugee stamp on a letter posted from Skrinou Station to America.

ΠΡΟΣΦΥΓΟΣΗΜΟ
ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΑ
ΚΥΠΡΙΑΚΑ
ΔΙΧΡΩΜΟ ΔΟΚΙΜΙΟ
ΕΠΙΧΡΕΙΑΣ
ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΑ
ΚΥΠΡΙΑΚΑ
ΔΙΧΡΩΜΟ ΔΟΚΙΜΙΟ

Δοκίμιο το οποίο στάλθηκε στα Κυπριακά Ταχυδρομεία. Στις 11 Ιουλίου 1988, στάλθηκε πίσω στους αποστολέες με τις απαραίτητες διορθώσεις.

Τμήμα Ταχυδρομακών Υπηρεσιών

Proof sent to the Cyprus postal Services. On 11 July 1988, it was sent back with the necessary corrections.

Department of Postal Services

1989

1990

1988

1991

1992

Σχέδιο : Α. Τάσιου
Φύλλο των 100 (10x10)

Design : A. Tasiou
Sheet 100 (10x10)

- 1988 - 10 000 000 Α. Μοστάς - 12% x 12%
- 1989 - 15 500 000 Ηέλο Κορυφολίδι - 11% x 11%
- 1990 - 15 000 000 Ηέλο Κορυφολίδι - 11% x 11%
- 1991 - 15 000 000 Άλεξ. Μπισσοκίη - 12% x 12%
- 1992 - 15 000 000 Άλεξ. Μπισσοκίη - 12% x 12%

- 1988 - 10 000 000 Α. Μοστάς - 12% x 12%
- 1989 - 15 500 000 Ηέλο Κορυφολίδι - 11% x 11%
- 1990 - 15 000 000 Ηέλο Κορυφολίδι - 11% x 11%
- 1991 - 15 000 000 Άλεξ. Μπισσοκίη - 12% x 12%
- 1992 - 15 000 000 Άλεξ. Μπισσοκίη - 12% x 12%

Το πρασιφυγίσμιο τών 1992 σε τυπωμένο φέκελλο από τον Σταυρό της Ήέρας πρής το Πιστοόριο με ημερομηνία απόσταλής 27 Ιουλίου 1994.

The refugee fund stamp of 1992, on a registered cover, postmarked Stavros Psokos, 27 July 1994 to Pissouri.

ΠΡΟ

ΣΦΥ

ΤΟ

ΣΗ

ΜΟ

ΚΥΠΡΟ
ΣΦΟΥ
ΤΟ
ΣΗ
ΜΟ

Διοργάνωση

Σε συνεργασία με

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΑ
CYPRUS POST

ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ
ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Χορηγοί

